

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 811.135.1'373.2(043.2)

COROBCEAN DOINA

NUME PROPRII – STRUCTURI ȘI VALORI SEMANTICO-PRAGMATICE

Specialitatea 621.05 Semiotică; semantică; pragmatică (limba română)

REZUMATUL

tezei de doctor în filologie

Chișinău, 2025

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Lingvistică Română și Știință Literară,
Facultatea de Litere, Universitatea de Stat din Moldova

Conducător științific:

GHERASIM Alexandra, doctor în filologie, conferențiar universitar

Referenți oficiali:

HANGANU Aurelia, dr. hab. în filologie, conferențiar universitar, Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare.

RĂILEANU Viorica, dr. în filologie, conferențiar cercetător, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al Universității de Stat din Moldova.

Componența Consiliului Științific Specializat:

CONDREA Iraida, *președinte al CȘS* dr. hab. în filologie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova

MANOLII Adela, *membru al CȘS* dr. în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova

DRUȚĂ Inga, *membru al CȘS* dr. hab. în filologie, conferențiar cercetător, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al Universității de Stat din Moldova

MINCU Eugenia, *membru al CȘS*, dr. hab. în filologie, conferențiar universitar, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al Universității de Stat din Moldova

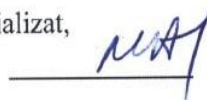
BUTUC Marin, *membru al CȘS*, dr. în filologie, conferențiar universitar, Agenția pentru Știință și Memorie Militară (Ministerul Apărării)

Susținerea va avea loc la 27 iunie, 2025, ora 10.00, în ședința Consiliului științific specializat D 621.05-25-28 din cadrul Universității de Stat din Moldova, str. Mihail Kogălniceanu, 65, blocul didactic nr. 3, sala 434.

Teza de doctor poate fi consultată la Biblioteca Națională a Moldovei Biblioteca Centrală a Universității de Stat din Moldova, pe pagina web a Universității de Stat din Moldova (www.usm.md) și pe pagina web a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (www.anacec.md).

Rezumatul a fost expedit la 26.05.2025

Secretar științific al Consiliului științific specializat,
MANOLII Adela, dr., conf. univ.,

Conducător științific:

GHERASIM Alexandra, dr., conf. univ.

Autor:

COROBCEAN Doina

© Corobcean Doina, 2025

Cuprins	
REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII	4
CONȚINUTUL TEZEI	5
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	27
BIBLIOGRAFIE (SELECTIVĂ)	29
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI	30
ADNOTARE	32
ANNOTATION	33
АННОТАЦИЯ	34

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. Onomastica este un domeniu vast și versatil în cercetare și abordare. Astăzi procesul de denotație nu se reduce doar la numele de persoane sau de locuri, domeniile onomasticii fiind în continuă dezvoltare, astfel încât acesta a devenit obiect de studiu nu doar pentru lingviști, dar și pentru filozofi, sociologi, etnologi, istorici și chiar pentru medici.

Numele proprii au capacitatea de a nu fi statice, chiar dacă unele dintre ele sunt suficient de constante, cum ar fi numele de familie sau toponimele, spre deosebire de prenume, care, influențate de areal și condiționate de „moda” denotației, pot avea un caracter ciclic.

O altă componentă a numelor proprii este cea de trecere din clasa numelor comune în cea a numelor proprii, iar încercarea de a realiza o analiză a numelor comune formate de la numele proprii în limba română se înscrie în tendința de a defini o nouă – veche subclasă a substantivului. Din această perspectivă, analiza materialului onomastic este concepută ca o descriere a unei alte laturi a numelor proprii, nu cea de denotație, ci aceea de a fi material lingvistic pentru o nouă subclasă morfologică.

Alegerea noastră de a analiza numele proprii din perspectiva propriu – comun este condiționată de:

- gradul insuficient de reflectare a numelor proprii, devenite comune în limbă;
- conținutul semantic al eponimelor care au fost împrumutate în limba română;
- statutul semantico-pragmatic al termenilor nou-formați/ împrumutați în limbă;
- productivitatea numelor proprii devenite comune.

Studiul eponimelor, o ramură a lingvisticii care a luat amploare în ultimele decenii, a fost subiectul unor cercetări relativ limitate. Cei care s-au dedicat acestui domeniu au abordat nu doar numele de persoane, ci au explorat și problema formării numelor comune pornind de la cele proprii. În contextul nostru, Maria Cosniceanu a abordat tangențial această problemă, oferind o succintă analiză a eponimelor larg utilizate, însă cercetătoarea se concentrează exclusiv pe cele formate din nume mitologice. De asemenea, Adela Manoli, Natalia Gobjilă, Natalia Vreme și Florica Popescu au adus contribuții în acest sens. În ultimii ani, au fost publicate dicționare de eponime care acoperă diverse domenii, editate de autori precum Octavian Laiu-Despău și Radu Mușat. În trecut, au mai fost realizate dicționare de eponime, însă acestea s-au concentrat exclusiv pe domeniul medical, dat fiind că eponimele sunt frecvent folosite în terminologia medicală.

Scopul tezei. Luând în considerație unele investigații despre importanța numelor proprii și a eponimelor în domeniul lingvisticii, teza își propune ca scop cercetarea unor aspecte legate de trecerea numelor proprii în nume comune din perspectiva semantico-pragmatică și lexico-gramaticală, precum și sinteza concepțiilor lingvisticii contemporane asupra problemei trecerii numelor proprii în nume comune și invers.

Obiectivele cercetării:

- determinarea locului antroponimiei în sistemul limbii române;
- reliefașarea aspectelor semantice și pragmatice ale numelor proprii;
- analiza succintă a principiilor de studiere a numelor proprii;
- identificarea locului eponimelor în sistemul lexical al limbii române;
- stabilirea raportului nume propriu – nume comun;
- prezentarea tipologiei numelor sursă;
- includerea într-o clasă morfologică a termenilor nou-creați;
- clasificarea tipologică a eponimelor;
- analiza semantică a unor eponime conform clasificării după numele sursă;
- analiza contrastivă a eponimelor științifice vs ocazionale.

Metodologia cercetării. Sarcinile propuse au condiționat utilizarea unor metode și procedee de cercetare aplicate în practica lingvisticii actuale. Metodele de cercetare au fost utilizate succesiv, în funcție de aspectul urmărit într-o anumită secvență. Astfel ne-am axat pe metodele de cercetare clasice: *documentarea* prin consultarea bibliografiei relevante la tema abordată; *observația* s-a rezumat la identificarea numelor proprii de persoane și eponime specifice clasificărilor realizate. Exemplele selectate au fost, ulterior, clasificate și analizate din punct de vedere semantico-pragmatic, lexico-gramatical și, parțial, etimologic. Alte metode lingvistice (tradiționale și moderne) aplicate în cercetare au fost: metoda descriptivă, metoda analizei comparative, metoda statistică.

Ipoteza cercetării. Numele proprii, prin procesul de resemantizare și conversie lingvistică, pot deveni sursă activă pentru formarea numelor comune în limba română, având implicații semantico-

pragmatice, lexico-gramaticale și etimologice. Iar eponimele joacă un rol semnificativ în îmbogățirea vocabularului și în reflectarea dinamicii culturale, științifice și sociale, această tranziție fiind determinată de factori lingvistici și extralingvistici.

Corpusul lucrării este constituit din nume proprii, în special nume de familie, care au fost selectate din următoarele surse: *Cosniceanu M. Dicționar de prenume și nume de familie (1991, 1993, 1999)*, *Constantinescu N. Dicționar onomastic românesc (1963)*, *Cosniceanu M. Nume de familie (din perspectivă istorică), vol. I (2004), vol. II (2010), vol. III (2018)*, 7 surse literare <https://e-services.md/ro/content/verifica-numarul-de-persoane-cu-acelasi-numeprenume>.

Eponimele au fost selectate din lucrări medicale precum *Titirică L. Dicționar de termeni pentru asistenți medicali. Whonamedit.com. Biographical dictionary of medical eponyms* <http://www.whonamedit.com>, *Dicționar medical român., Clasificarea statistică internațională a bolilor și a problemelor de sănătate înrudite, revizia a zecea, modificările australiene*, <http://www.contrafort.md>, <https://moldova.europalibera.org>, <https://radiochisinau.md>, <https://unimedia.info>, <https://www.jurnal.md>, <https://www.luchianiuc.com>, <https://www.pavlicenco.md>.

Noutatea lucrării rezidă în cercetarea din perspectivă triadică a numelor proprii: *complex sonor* (forma), *semnificație* (conținutul) și *referent* (corespondentul său real). Odată cu retransferarea lor din clasa numelor proprii în clasa celor comune, acestea recapătă proprietățile gramaticale inițiale, dar și unele noi, în cazul în care sunt atribuite altei clase morfologice decât cea a substantivului (adjective sau verbe). De menționat aici și captarea unor seme noi, derivate deseori de la portretul fizic sau psihic al purtătorului numelui respectiv. Relevanța unui astfel de studiu e bazată și pe faptul că se examinează modul de tezurizare a lexemelor ce denumesc noțiuni apărute în perioade mai vechi de formare a limbii și se evocă numele cuiva, al unei divinități, al unui savant sau al unui cercetător.

Rezultatele obținute reprezintă o contribuție la soluționarea unei probleme științifice importante și constau în determinarea particularităților structurale și lexico-semantică ale numelor proprii; elucidarea particularităților numelor comune formate în baza numelor proprii, raportate la aria lor de funcționare; identificarea valorilor semantice și pragmatice ale eponimelor, și o tipologizare mai amplă a acestora, în funcție de mai multe criterii (etimologic, structural, semantic), orientând valorificarea lor în diverse domenii științifice.

Semnificația teoretică constă în aprofundarea cercetărilor asupra numelor proprii în limba română; sistematizarea valorilor semantice și pragmatice ale numelor proprii, în general, și ale eponimelor, în particular; precizarea aspectelor structurale, semantice și pragmatice ale eponimelor în diverse domenii de utilizare (domeniul științelor exacte, social-politic, literar etc.).

Valoarea aplicativă. Rezultatele cercetării pot fi valorificate în cadrul cursurilor universitare, pentru precizarea aspectelor legate de onomastica românească, semantică și pragmatică. De asemenea, cercetarea curentă poate servi drept reper pentru studii ulterioare în domeniul onomasticii.

Implementarea rezultatelor științifice rezidă în formularea unor ipoteze pro/ contra relevanței eponimelor în domeniul științific și analiza pragma-semantică a noilor termeni formați din perspectiva aplicabilității acestora în diverse domenii. De asemenea, a fost realizată o analiză complexă a numelor proprii de persoane și a numelor de familie, în special, din perspectivă semantică, pragmatică, etimologică și lexico-gramaticală.

Valorificarea rezultatelor științifice a constat în participarea la diverse manifestări științifice (10 comunicări): conferințe naționale, naționale cu participare internațională și internaționale, cu publicarea rezumatelor în culegerile acestor foruri și 5 articole: patru articole în reviste naționale și un articol în revistă internațională.

Volumul și structura tezei: Din punct de vedere structural, teza conține: adnotări în limbile română, rusă și engleză; introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, lista bibliografică, ce cuprinde 202 titluri, 5 tabele, 11 figuri, o anexă, declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autorului.

Cuvinte și expresii-cheie: nume propriu, eponim, eponimizare, deonim, conținut semantic, terminologie, semantică, pragmatică.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** sunt argumentate actualitatea și importanța temei investigate, sunt formulate problema cercetării și direcțiile de soluționare a acesteia, scopul și obiectivele, este descrisă valoarea

științifică și praxiologică a cercetării, ce demonstrează noutatea și originalitatea științifică a studiului realizat.

Teza este constituită din trei capitole: Capitolul I: **Numele propriu: repere conceptuale sub aspect evolutiv**, Capitolul II: **Numele proprii - sursă de formare a numelor comune**, Capitolul III: **Migrația numelui propriu în clasa apelativelor**.

În capitolul I: **Numele propriu: repere conceptuale sub aspect evolutiv** analizăm evoluția conceptului de onomastică. Onomastica, ca domeniu de cercetare lingvistică, s-a impus relativ târziu, însă în ultimele decenii a dobândit o autonomie tot mai clar conturată, devenind o disciplină de sine stătătoare. Poziționarea sa la intersecția cu alte științe socio-umane – precum logica, psihologia, etnologia, sociologia, istoria și geografia – i-a favorizat dezvoltarea multidisciplinară. Onomastica are ca obiect de studiu numele proprii, utilizate pentru a desemna individual obiecte, ființe sau locuri și pentru a le distinge de alte entități similare. Cu toate acestea, categoria numelor proprii rămâne relativ eterogenă, aspect ce a complicat delimitarea sa netă față de alte ramuri ale lingvisticii.

Printre principalele subcategorii ale numelor proprii se numără: antroponimele (nume de persoane), toponimele (nume de locuri), hidronimele (nume de ape), zoonimele (nume de animale), astronimele (nume de corpuri cerești) și chiar numele de firme. Dintre acestea, antroponimia și toponimia s-au consolidat ca domenii autonome în cadrul onomasticii. Numele, prin natura lor, reprezintă simultan sunet și imagine, simbol și semn de recunoaștere, constituind astfel primul pas spre construirea identității. Istoria fiecărui nume reflectă o zonă de interferență complexă între obiectiv și subiectiv, în care cele două dimensiuni se influențează reciproc într-un mod adesea neașteptat.

Elemente precum utilizările simbolice ale numelor, etimologiile disputate sau creațiile ludice susțin caracterul științific și potențialul investigativ al onomasticii. Metodele moderne de analiză lingvistică pot fi adaptate cu succes în studiul numelor proprii, mai ales în contextul în care creativitatea onomastică contemporană provoacă uneori limitele și structura sistemului lingvistic. În accepțiunea sa extinsă, antroponimia include nume de familie, prenume, porecle, supranume, nume populare sau pseudonime. Stabilirea etimologiei și a sensurilor acestora constituie una dintre direcțiile prioritare ale cercetării onomastice [10, p. 12].

În spațiul românesc onomastica a fost una dintre ramurile lingvisticii mereu în actualitate, iar componentele principale studiate de-a lungul anilor s-au axat pe două ramuri principale ale onomasticii: antroponimia și toponimia. Astfel, de la apariția primului studiu remarcabil în limba română *Nume de persoane și nume de animale din Țara Oltului*, de Ștefan Pașca, apărut în 1936, numele au început a fi privite dintr-o nouă perspectivă.

Începând cu anii '60, în Republica Moldova, numele de persoane și de locuri au fost studiate din multiple perspective: **etimologică, lingvistică și geostatică**[14]. De-a lungul timpului, cercetările onomastice s-au diversificat, integrând atât dimensiuni istorice și lingvistice, cât și abordări moderne de tip **semantic, gramatical și pragmatic**. Aceste direcții contribuie semnificativ la înțelegerea funcției și valorii numelui propriu în cadrul limbii și culturii.

Din punct de vedere pragmatic, numele proprii pot fi analizate în raport cu:

- a) **actul de numire** – criterii de selecție, actori implicați, strategii ceremoniale;
- b) **structura sistemului de denumire**;
- c) **funcțiile contextuale ale antroponimelor** [12, p. 506].

Terminologia onomastică constituie un alt aspect important de discuție, astfel, cercetătorul polonez **Artur Galkowski** [17] introduce conceptul de **ONTERM** (*onomastic terminology* – terminologie onomastică), pe care îl definește ca o ramură a lingvisticii dedicate studierii sistematice a termenilor specifici onomasticii. Această disciplină, conturată inițial în Polonia, a cunoscut dezvoltări și în Italia și a fost ulterior adoptată de **ICOS** (International Council of Onomastic Sciences).

ONTERM își propune să includă toți termenii, vechi și noi, cu relevanță pentru domeniul onomastic – de la formațiuni onimice și structuri derivaționale până la sinonime și paronime – utilizați în contexte lingvistice și extralingvistice.

Totodată, Artur Galkowski menționează clasificarea propusă de **Societatea de Onomastică din Cehia**, care organizează termenii onomastici în funcție de **caracterul animat sau inanimat** al referențelor.

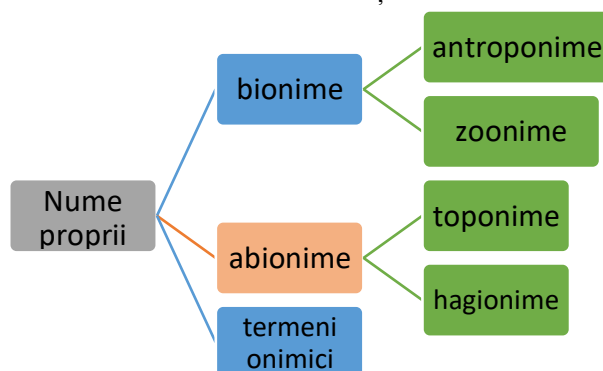

Figura 1. Tipologia numelor proprii conform criteriului animat/ inanimat

Bionimele sunt nume proprii atribuite ființelor vii, în timp ce **abionimele** desemnează obiecte inanimate. Totuși, această dihotomie se dovedește insuficientă, întrucât terminologia onomastică cuprinde și termeni care reflectă domeniile de aplicare și procesele de formare a numelor proprii. În acest context, se propune introducerea unei a treia categorii: **termenii onimici**, care vizează structura și derivarea onimelor[4].

În limba română, terminologia onomastică se formează prin diverse mecanisme lexicale, iar termenii rezultați pot fi grupați în **trei clase substantivale distincte**

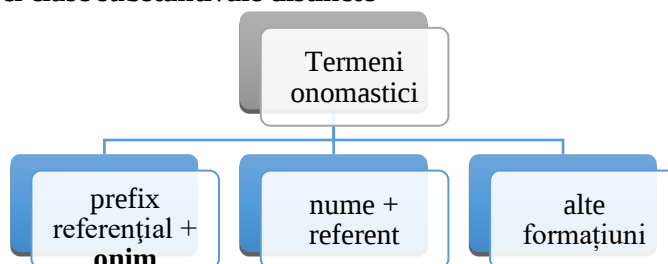

Figura 2. Modul de formare a termenilor onomastici

Termenii menționați anterior au fost selectați atât din glosare oficiale de termeni onomastici, cât și din liste de termeni utilizate în limbile rusă, slovacă și poloneză. Este important de subliniat că nu toți acești termeni sunt incluși în *Dicționarul explicativ al limbii române* [40] sau în dicționarele de specialitate. Cu toate acestea, prezența lor în vocabularul limbii române este justificată prin faptul că onimele respective există în uz, iar clasificarea lor poate fi raportată la categorii onomastice mai largi, precum antroponime, toponime, hidronime sau urbanonime. Un alt argument în favoarea utilizării acestor termeni este că unii dintre ei sunt prezenți în dicționare, însă cu definiții aparținând altor domenii decât cel lingvistic (de exemplu: *eponim*, *cromonim*), în timp ce alții lipsesc cu desăvârșire[4].

Definirea valorii semantice a numelui propriu rămâne una dintre cele mai controversate teme în lingvistică, din cauza complexității și ambiguității conceptului de „sens” și a modului în care acesta este reprezentat în limbaj. Divergențele de opinie reflectă multiplele perspective asupra semnificației lingvistice.

În definirea numelui propriu, sunt implicate noțiuni precum sens și referință, sens și conținut, denotație și conotație, ceea ce face dificilă formularea unei definiții precise. Problema este tratată din multiple perspective – literară, etnologică, sociologică și, în special, lingvistică, prin intermediul onomasticii.

În onomastică, sensul numelui propriu este abordat din două perspective: codajul lexical, care reflectă perspectiva autorului asupra textului și nivelul receptării textului de către cititor, care poate interpreta sensul numelui independent de contextul global.

Migrația între clasele lexico-gramaticale și semantice este un fenomen bine documentat, incluzând trecerea apelativelor în categoria numelor proprii și, invers, formarea eponimelor din nume proprii. Această dinamică relevă o ciclicitate semantică între comun–propriu–comun. Antroponimele pot fi analizate din perspectivă pragmatică, tratând actul de numire ca act de limbaj și analizând funcțiile comunicative și identificatoare ale numelui propriu în interacțiunea discursivă. Distincția între numele oficiale și cele neconvenționale reflectă intenționalitatea și contextualitatea procesului de numire, fiecare având implicații semantice și sociale diferite[9]. Deși numele proprii sunt considerate adesea lipsite de conținut noțional, ele posedă un sens onimic și îndeplinesc funcții nominative și referențiale. Fenomenul eponimizării, prin care numele proprii devin substantive comune (e.g., *spențer*, *cezar*), este analizat ca formă de transfer metonimic de sens, cu relevanță pragmatică și socio-culturală. Astfel, se evidențiază complementaritatea și interdependența semantică dintre numele proprii și apelative, propunând o înțelegere integrativă a acestora în sistemul limbii.

Capitolul II: Numele proprii - sursă de formare a numelor comune

Numele de persoane se disting printr-o mobilitate mai mare, circulă cu ușurință între culturi și sunt mai puțin ancorate în specificul național, fiind, totodată, mai sensibile la influențele modei decât toponimele. Din punct de vedere oficial, structura antroponimică în limba română este bipartită, alcătuită din **prenume** (numele primit la naștere sau la botez) și **nume de familie**. Prenumele are funcția de a desemna o singură persoană, individualizând-o. În sistemul onomastic românesc, **numele de familie** au apărut ulterior, având inițial rolul de supranume – de natură patronimică, matronimică, indicând originea geografică, statutul social sau provenind din porecle – și au fost ulterior fixate oficial ca element de identificare a întregii familii [10, p. 98].

Prin natura lor, **numele de familie îndeplinesc o funcție dublă de denumire**, referindu-se simultan atât la întreaga familie, cât și la fiecare membru al acesteia. Dacă prenumele este ales liber de către părinți, în limitele stabilite prin lege, numele de familie este de regulă transmis din generație în generație, uneori de-a lungul secolelor, ceea ce îi conferă o **valoare psihologică și socială semnificativă**, fiind purtător al unor urme ale civilizațiilor anterioare, reflectate în forma și sensul său: **Ștefan, Sturza, Bogdan, Tătaru** etc.

Din perspectiva originii, numele de familie pot fi clasificate în trei categorii principale:

- a) **nume provenite din prenume**, inclusiv diminutive sau hipocoristice, fie în forma lor nemodificată, fie derivate prin sufixe specifice antroponimiei: *Mihai, Dima*;
- b) **nume cu origine toponimică**, care indică locul de proveniență al familiei: *Hârtop*;
- c) **porecle și supranume**, o categorie ce include și denumiri rezultate din titluri, ranguri, profesii sau statut social[8].

Denominația personală în limba română se realizează prin intermediul **formulelor antroponimice oficiale și neoficiale**. Formulele oficiale – al căror număr corespunde cu cel al persoanelor înregistrate la un moment dat – sunt compuse din **nume de familie (nume de grup)** și **prenume (nume individuale)**.

Formulele antroponimice utilizate în Republica Moldova, fie ca forme oficiale, fie ca forme neoficiale, se regăsesc și în sistemul antroponimic românesc. Existența celor două sisteme de denominație – oficial și neoficial – reflectă influența unor factori extralingvistici, precum dorința indivizilor de a crea denumiri noi și de a atribui nume celor din jur în funcție de propriul sistem de valori. Această dualitate reprezintă, totodată, o manifestare a liberului arbitru al fiecărei persoane.

În cadrul sistemului oficial românesc de denominație individuală se utilizează prenumele (care pot fi simple sau compuse, calendaristice sau laice, tradiționale sau moderne, românești sau de origine străină) și numele de familie (de regulă, cel al tatălui sau al tutorelui legal).

Sistemul neoficial de denotație cuprinde o gamă variată de forme, incluzând supranume individuale sau colective. Acest segment al antroponimiei este dificil de inventariat, fiind cel mai dinamic și creativ. Din perspectiva stabilității, elementele antroponimice pot fi ordonate descrescător astfel: numele de familie – prenumele – supranumele de grup – supranumele individual.

Numele proprii sunt, în esență, cuvinte și, asemenea tuturor unităților lexicale ale limbii, au fost și continuă să fie studiate din perspective variate. De-a lungul timpului, cercetătorii s-au concentrat asupra unor aspecte specifice în analiza acestora. În continuare, vom prezenta principalele principii de analiză aplicabile numelor proprii, cu referire specială la antroponime și toponime.

Academicianul Nicolae Corlăteanu, în prefața volumului *Unitatea patrimoniului onomastic românesc. Toponimie. Antroponimie*, semnat de cercetătorul Anatol Eremia, identifică cinci principii fundamentale ale studiului numelor proprii: „etimologic, lexical, semantic, gramatical și derivațional” [8, p. 4]. Împărtășim această perspectivă, însă considerăm că principiile lexical și gramatical pot fi comasate într-unul singur, lexico-gramatical, întrucât aceste două dimensiuni se manifestă adesea interdependent. Totodată, propunem extinderea principiului derivațional către un principiu mai larg, structural, având în vedere că numele proprii – în special antroponimele – se formează nu doar prin derivare, ci și prin compunere.

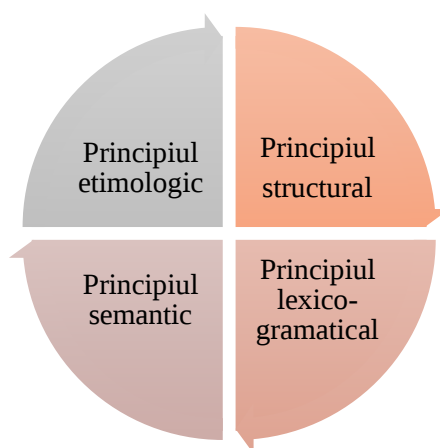

Figura 3. Principii de analiză a numelor proprii

Principiul etimologic. Pe lângă numele de familie formate în interiorul limbii române, antroponimia românească include un număr considerabil de nume de origine străină, în special slavă. Acest fenomen etimologic este rezultatul contactelor timpurii dintre populația romanizată și popoarele slave, influențelor exercitate de limba slavă (în special rusa), utilizată ca limbă oficială în administrație și religie, precum și al interacțiunilor politice și culturale dintre moldoveni, ruși și ucraineni în perioada secolelor al XVI-lea – al XIX-lea. Un rol important în această dinamică l-au avut și evenimente istorice precum alipirea Basarabiei la Imperiul Țarist și, ulterior, integrarea sa în U.R.S.S. în a doua jumătate a secolului al XX-lea. Aceste contexte au influențat considerabil fondul antroponimic românesc, imprimându-i trăsături specifice.

Astfel, antroponimia românească reflectă o sinteză etnică și culturală complexă, în care influențele slave se manifestă prin numeroase particularități:

- **Atașarea sufixelor patronimice slave** (în special în perioada secolelor XIV–XVI): *-in, -ici, -ovici, -evici*, ex.: *Costin, Colici, Jumatotevici, Limbădulcevici*;
- **Traducerea numelor sau supranumelor** românești în echivalente slave: *Albu, Bălanu → Belii; Negru, Negruță → Ciornii; Morarul → Melnic; Rotaru → Colesnic*;
- **Substituirea formantului autohton cu unul slav**: *Apostol → Apostolov; Carp → Karpov; Lazăr → Lazarev; Eftodi → Eftodiev*;

• **Denaturarea fonetică a numelor** prin adaptare slavă: *Hanganu* → *Gangan*; *Pascaru* → *Paskari*; *Pîrcălabu* → *Parkalaba*; *Scoarță* → *Skorța*.

Pe lângă influențele slave, ruse și ucrainene – printre cele mai frecvente în onomastica românească –, sunt atestate și nume de familie de alte origini:

• **Turcă și turco-tătară:** *Beșleagă*, *Buga*, *Bulat*, *Buiucliu*, *Caraiman*, *Calpagiu*, *Celac*, *Cerchez*, *Dermengiu*, *Mîrza*;

• **Greacă:** *Anestiade*, *Damaschin*, *Calomfir*, *Lefter*, *Papagheorghe*, *Stamati*; precum și nume „formate după modelul grecesc”, cum ar fi *Dimitriu*, *Grigoriu*, *Manoliu* [10, p. 12];

• **Maghiară:** *Fărcaș*, *Herța*, *Hodoi*, *Mogoș*.

Această diversitate etimologică conferă antroponimiei românești un caracter multietnic și plurilingv, reflectând istoria contactelor culturale și politice ale românilor cu diverse popoare de-a lungul timpului.

Principiul structural. Analiza structurală a numelor proprii nu se reduce exclusiv la aspectul derivațional, după cum subliniază acad. Nicolae Corlăteanu. Formarea antroponimelor, în special a numelor de familie, se realizează atât prin derivare, cât și prin compunere.

Majoritatea numelor de familie (aprox. 67%) au la bază substantive, dar se întâlnesc și formări din adjective (*Albu*, *Bălan*, *Scurtu*), verbe (*Arsu*, *Lepădatu*, *Zisu*), adverbe (*Tîrziu*, *Mîine*) sau onomatopee (*Plescan*, *Tîu*). Cele mai simple forme aparțin tipului asufixal și nu se deosebesc morfologic de prenumele individuale (ex.: *Adam*, *Sandu*) sau de apelative (*Baciu*, *Lupu*).

Numele formate prin derivare sunt cele mai frecvente, utilizând sufixe de diverse origini: slave (58,5%), latine (27,7%), grecești (5,5%), turcești (2,7%) sau de origine multiplă/necunoscută (2,9%), conform datelor oferite de Maria Cosniceanu [6, p. 173].

Structurile compuse rezultă din combinații precum: substantiv + adjectiv, adjectiv + substantiv, verb + substantiv etc. De regulă, aceste nume se scriu într-un cuvânt: *Mânăscurtă*, *Caproșu*, *Poalelungi*, *Decusară*, însă există și nume duble, formate prin alăturarea a două nume de familie, ortografiate cu cratimă, adesea în urma căsătoriei: *Gropa-Dumitraș*, *Postică-Papuc*.

Principiul lexico-gramatical. Descrierea numelor proprii în gramatică este adesea lacunară, fiind limitată la aspecte precum declinarea și articularea, în contrast cu prezentarea detaliată a numelor comune. Însă, în limba română, numele de familie pot realiza toate valorile paradigmei cazului. Funcționalitatea sintactică și semantică a numelor de familie este similară cu cea a prenumelor.

Din punct de vedere morfologic, numele de familie exprimă valorile cazuale prin aceleași mijloace ca și prenumele: sincretismul N.-Ac.-V.; G.-D., indici cazuali comuni. Flexiunea numelor de familie este similară cu cea a prenumelor și în privința unor particularități legate de neparticiparea formelor onomastice la opoziția de determinare.

Categoria genului. Numele de familie identifică atât persoane de sex masculin, cât și feminin. Față de prenume, ele prezintă o dublă funcție: individualizarea membrilor unei familii și a familiei ca unitate. Genul gramatical al acestora se exprimă prin determinanți (ex.: *domnul Popescu*, *doamna Popescu*), nu prin flexiune internă. Derivarea moțională (ex. *Popeasca*) este specifică sistemului popular și rar întâlnită în uzul oficial actual. La toponime, genul este fix și determinat de terminații vocalice sau de distribuția contextuală.

Categoria numărului. Numele de familie au, prin origine, forme de singular. Opozițiile de număr derivă din utilizarea contextului și sunt exprimate fie prin determinanți (ex. *mulți Ionești*), fie prin mărci sintactice. Forma de plural se poate distinge în funcție de referința semantică: mai mulți membri ai unei familii, mai multe persoane cu același nume, sau mai multe familii purtătoare ale aceluiași nume.

Categoria cazului. Numele de familie pot realiza toate valorile cazuale ale flexiunii substantivele. Distribuția în contexte gramaticale (N., G., D., Ac., V.) este similară cu cea a prenumelor. Valorile cazuale sunt exprimate prin aceleași mijloace: sincretism formal (N.-Ac.-V., G.-D.), prepoziții și determinanți. În

cazul vocativului, acesta este posibil doar pentru numele de familie folosite în adresarea individuală (*Lăpușnene!*, *Văcărescule!*), dar nu și pentru cele cu valoare colectivă.

Principiul semantic. Caracterul specific al numelor proprii a generat multiple probleme de natură lingvistică, care au fost adesea subiect de controversă. Discuțiile cele mai frecvente vizează recunoașterea conținutului semantic al acestora, capacitatea numelor proprii de a exprima noțiuni, asemenea apelativelor, sau, dimpotrivă, limitarea lor la funcția strict nominativă.

Potrivit opiniei exprimate în literatura de specialitate, „semantica antroponimelor poate fi studiată numai în plan diacronic, având în vedere etapele de trecere de la apelative la nume proprii (Brândușa, Doina, Lungu, Știrbu, Ursu) și de la antroponime înapoi la apelative” [6, p. 113]. În această evoluție semantică a antroponimelor, se disting trei etape principale: etapa numelor descriptive, etapa antroponimelor propriu-zise și etapa în care antroponimele devin sursă pentru noi apelative.

Funcția esențială a numelor proprii este aceea de a individualiza și de a distinge o persoană în cadrul unui grup. Cu toate acestea, există cazuri în care un singur antroponim poate desemna mai mulți indivizi, ceea ce diferențiază aceste nume de substantivele comune. În astfel de situații, numele de familie îndeplinește un rol dublu: identifică individual membrii unei familii, dar, în același timp, desemnează familia ca întreg.

Totodată, același nume de familie poate fi purtat de persoane aparținând unor familii diferite, fără nicio legătură de rudenie între ele. În aceste cazuri, atribuirea aceluiași nume este rezultatul unei simple coincidențe și nu implică vreo caracteristică comună a purtătorilor, așa cum se întâmplă în cazul apelativelor.

Privite în ansamblu, în limbă și în vorbire, antroponimele reprezintă simultan una dintre cele mai concrete și, paradoxal, cele mai abstracte categorii lexicale – o trăsătură care nu este specifică substantivelor comune. Se știe că orice unitate lingvistică își manifestă deplin potențialul semantic în context, în timp ce numele proprii, în afara contextului, păstrează doar funcția de identificare. În literatura artistică, antroponimele sunt adesea alese în funcție de trăsături fizice sau psihologice ale personajelor, dar în realitatea cotidiană, această corespondență este, de regulă, inexistentă. Din cauza atribuirii arbitrare și ocazionale, antroponimele nu sunt traducibile dintr-o limbă în alta – cu toate că, istoric, astfel de practici au fost atestate.

Prin urmare, în baza principiului semantic, distincția dintre numele proprii și cele comune este justificată. Se afirmă frecvent că numele proprii funcționează similar cu celelalte unități lexicale ale limbii, contribuind la transmiterea și recepționarea informației în actul comunicării [23, p. 6, p. 8]. Totuși, diferențele dintre cele două categorii lexicale se manifestă pe mai multe planuri.

John M. Anderson susține că numele proprii nu posedă un conținut semantic propriu-zis. Mai recent, Inna Rodionova argumentează că numele proprii sunt simboluri lipsite de conținut semantic [24, p. 122]. Considerăm însă că această poziție poate fi acceptată doar în ceea ce privește lipsa unui conținut noțional, specific apelativelor, nu și a sensului referențial. Altfel spus, numele proprii nu sunt lipsite de semnificație, din moment ce participă activ în procesul comunicării. În limba nu există unități lexicale complet lipsite de conținut – fie el semantic, noțional sau onimic. Fiecare cuvânt îndeplinește o funcție comunicativă precisă și poartă o anumită semnificație.

Cercetătorul rus A. Matveev susține că nu există diferențe esențiale între toponime și apelative [23, p. 6]. Din această perspectivă, granița dintre cele două categorii ar fi una cantitativă, nu calitativă. Totuși, o analiză detaliată conduce la concluzia că diferențele dintre apelative și nume proprii sunt de ordin calitativ și vizează esența lingvistică a acestora. În lingvistica actuală, semnificația cuvântului este înțeleasă ca un ansamblu de trăsături semantice – un *semantem* – format din *seme* distincte.

În același sens, cercetătorul Matveev observă că, spre deosebire de apelativele care posedă întotdeauna un înțeles precis, toponimele tind, în timp, să piardă sensul inițial, ajungând să funcționeze doar ca desemnări ale unor realități geografice, fără conținut lexical propriu [23, p. 8]. În plus, se constată și

anumite diferențe de ordin gramatical și derivațional între cele două categorii, vizând în special structurile afixale și formele flexionare (gen, număr, caz).

Studiul numelor proprii este esențial pentru înțelegerea limbii și culturii unei comunități. De-a lungul timpului, cercetătorii au examinat numele proprii din multiple perspective, incluzând principiile etimologic, semantic, gramatical, lexico-gramatical și derivațional. Principiul semantic, în mod particular, accentuează caracterul distinctiv al numelor proprii și urmărește evoluția acestora de la apelative la proprii și invers, confirmând că numele proprii exprimă nu doar identitatea, ci și, uneori, trăsături fizice, psihologice sau sociale ale indivizilor ori ale colectivităților.

Primele nume proprii aveau o semnificație clară, ușor descifrabilă. Ele erau „motivate”, fiind în relație directă cu trăsăturile purtătorului. Odată ce au devenit tradiționale și transmise ereditar, numele au început să-și piardă legătura cu sensul inițial, devenind denumiri arbitrare. Totuși, din punctul de vedere al donatorului (societății), numele continuă să funcționeze ca mesaje simbolice, reflectând valori culturale, aspirații sau apartenențe.

În culturile arhaice, numele erau considerate purtătoare de forță magică, adresate divinităților pentru a influența soarta individului. Deși această credință a dispărut, numele a rămas un vector de mesaj. Astăzi, semnificația unui nume se poate transmite indirect, prin alegerea lui din motive culturale, religioase, familiale sau tradiționale (ex. **Ion** – păstrează funcția de legătură cu un strămoș sau o tradiție).

Fiecare popor își formează un sistem propriu de antroponime, iar pronunția diferă în funcție de specificul limbii: **Johannes – Ion – Jean – Giovanni – John**. Adaptările lingvistice sunt inevitabile, însă esența identitară a numelui se păstrează. În spațiul românesc, tradiția numelui a fost influențată inclusiv de contextul istoric și politic (ex. transcrierea slavonă în perioada grafiei chirilice). Numele transmit mesaje și în funcție de structura morfologică, sufixe sau prefixe (ex.: **Scavin – Scavinschi – Scavinov – Scavinescu**), marcând apartenența geografică sau culturală. Traducerea numelor, însă, nu înseamnă redarea sensului, ci substituirea mesajului (ex. **Ștefan** înlocuit cu **Стефан** – mesajul istoric se pierde pentru un vorbitor român). Chiar dacă numele își pierde înțelesul original odată cu integrarea în sistemul lingvistic, ele păstrează valoarea de „semn” în planul social sau simbolic. Numele mitologice, istorice sau artistice (ex.: **Napoleon, Eminescu**) păstrează sensuri în metasistem, dincolo de simpla funcție de identificare.

În prezent, părinții aleg numele copiilor ghidându-se după tradiții, preferințe sau motivații personale. Pentru identificarea internațională, numele nu se mai traduc, ci se transcriu, mai ales în cazul celor provenite din alte sisteme grafice (rusă, arabă, chineză). Transcrierea corectă presupune adaptare fonetică, ortografică și de pronunțare.

Indiferent de origine, numele își păstrează specificul național și valoarea de mesaj: **Michel, Tommy, Mihai, Marcos, Juan** – indicând apartenența etnică și culturală. Prin urmare, numele proprii nu sunt simple etichete, ci unități semantice purtătoare de istorie, identitate și simbol.

Dezvoltarea limbajului științific a favorizat apariția unor termeni noi, adesea proveniți din nume proprii, în special antroponime și toponime. Fenomenul de trecere de la comun la propriu este bine cunoscut, dar și inversul său — de la propriu la comun — este frecvent, conducând la crearea de termeni noi. Aceștia pătrund în limbă prin traducere (ex.: *cupru, cereale*) sau împrumut (ex.: *jacuzzi, paparazzi*).

Unii lingviști folosesc termenul **deonim** pentru a desemna unitățile lexicale derivate din nume proprii, în care sensul original se estompează[14]. Deonimul acoperă o gamă largă de fenomene (apelativizare, metaforizare, gramaticalizare etc.). În paralel, este utilizat și termenul **eponim**, de sorginte mai veche, care reflectă procese similare.

Termenul *eponim* provine din greaca veche (*epi-* + *onoma*) și a fost preluat în română din franceză. În dicționare, sensul inițial se referă la un magistrat antic care dădea numele său anului. Ulterior, termenul a căpătat accepțiunea de „nume propriu devenit substantiv comun” (ex.: *atlas, algoritm, watt, diesel*) [1].

Conform unor cercetători[1], eponimele pot proveni nu doar din antroponime, ci și din toponime sau mitonime. Structura unui eponim este complexă și adesea implică procese de derivare sau metonimie. Astfel, eponimul este o unitate lingvistică compusă, purtătoare a trăsăturilor onimului.

În lingvistică, *eponim* este utilizat în trei sensuri principale:

- a) desemnează magistratul care dădea numele anului (sens arhaic);
- b) nume propriu devenit substantiv comun (ex. *epicurism*);
- c) cuvânt derivat dintr-un nume propriu (*pasteurizare, parkinsonian*).

Eponimele sunt frecvente în vocabularul de specialitate (mai ales medical) și uzual: *barem, boicot, frigid, pubelă, morfină*. În *Dicționarul de eponime* al lui Pierre Germa, orice nume propriu — inclusiv personaje mitologice sau pseudonime — poate constitui sursă pentru un eponim.

În lingvistica francofonă apare și noțiunea de **éponyme banalisé**: termen rezultat din substantivizarea, verbalizarea sau adjectivizarea unui nume propriu (*pasteuriser, parkinsonien*), în opoziție cu numele propriu nemodificat (*boala Parkinson*). Termenul *eponim* are o prezență tot mai importantă în literatura de specialitate și lexicografie, inclusiv în română, dovadă fiind dicționarele tematice apărute în ultimele decenii (Octavian Laiu-Despău, Radu Mușat). Deși *eponimul* și *deonimul* sunt menționate în glosarele internaționale, delimitarea riguroasă între acești termeni se face mai ales în lingvistica rusă.

Procesul de denominare pornește întotdeauna de la obiect. Fără existența obiectelor — fie în realitate, fie în imaginație — nu ar exista nici motivația numirii. Cuvântul este astfel legat de realitatea externă pe care o desemnează și pe care o semnalizează prin conținut.

În unele lucrări de specialitate, fenomenul prin care un semnificant își modifică semnificatul a fost tratat din perspectiva metonimiei, nu a eponimiei sau antonomazei. Acești termeni reflectă, în esență, o transgresiune semantică, având ca punct comun originea în numele propriu al unei persoane (reale sau fictive). Propunem ca trăsătură distinctivă **vectorul direcției migrației semantice**: semnificantul unui sens primar (A) — nume propriu sau comun — migrează spre un alt semnificat (B), căpătând un sens secundar, atribuit de emițător. Astfel, semnificantul A devine purtătorul sensului B.

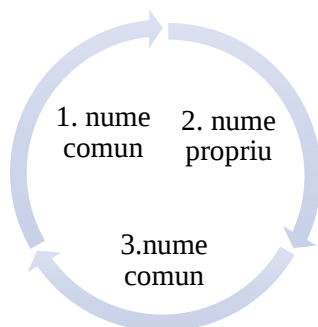

Figura 4. Ciclicitatea migrației numelor comun – propriu – comun

Însă vorbind despre particularitățile numelor proprii și ale eponimelor, putem rezuma că:

Tabelul 1. Particularități ale numelor proprii vs ale eponimelor

Numele proprii	Deonimele/eponimele
sunt creații standadizate; identifică o persoană/entitate; au caracter convențional; aparțin doar clasei morfologice a substantivelor.	sunt creații libere; identifică un obiect/ fenomen/ activitate; au caracter neconvențional; pot fi atribuite diferitor clase gramaticale: substantive, adjective, verbe; conferă un aspect pragmatic formulelor denominative; sunt de circulație internațională; se memorizează ușor; se utilizează în domenii total diferite decât denominatorul.

Transferul prin care un nume propriu (antroponim, toponim, hagionim etc.) este atribuit unei entități diferite de purtătorul original a fost analizat din perspective variate în teoria formării cuvintelor: conversie, metonimie, antonomază și eponimie. Folosirea acestor termeni a generat uneori confuzii și suprapuneri terminologice. Pentru clarificare, propunem o interpretare vectorială a migrației semnificativului de la un sens primar (B1) la unul secundar (B2), având ca suport semnificativul A1 (numele propriu) devenit A2 (noul context).

Diferențierea acestor fenomene se poate face prin patru criterii:

- categoria gramaticală a semnificatelor (nume propriu vs. comun);
- direcția migrației semantice;
- natura transferului (lexical, stilistic, semantic);
- finalitatea (crearea unui lexem nou sau valoare stilistică).

Conversiunea este un transfer preponderent stilistic, în care numele propriu este folosit ca epitet („Edinburgh-ul este Atena nordului”), dar poate avea și o valoare lexicală parțială („Mi-am luat un Luchian”). Metonimia implică un transfer lexical și stilistic prin care semnificativul inițial este utilizat pentru a desemna un altul („poalele muntelui”). Antonomaza este un transfer stilistic exclusiv, înlocuind numele comun cu un nume propriu cu valoare simbolică („un Daniel” pentru „un judecător”, „un Iuda” pentru „trădător”)[14].

Eponimul desemnează entități noi și presupune integrarea numelui propriu într-o sintagmă fixă sau transformarea lui într-un cuvânt comun (ex.: *boala Alzheimer*, *newton*, *parkinsonism*). Datorită frecvenței acestor fenomene, a fost creat *The Eponyms Dictionaries Index* (1977), cuprinzând peste 20.000 de eponime.

Cercetătoarea Floriana Popescu [14] arată că antonomaza aparține exclusiv figurilor de stil, metonimia funcționează atât la nivel stilistic cât și lexical, iar eponimul este strict lexical, marcând tranziția de la nume propriu la cuvânt comun sau la sintagme fixe. Cercetătorii subliniază caracterul bidirecțional al relației propriu–comun în eponimizare.

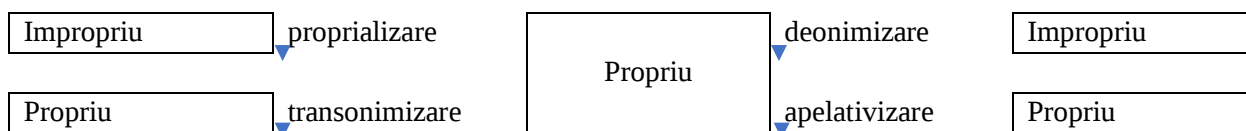

Figura 5. Relația comun – propriu – comun

Procesul de denominare reprezintă un aspect fundamental al limbajului și al dezvoltării culturale și sociale a unei comunități. Numele proprii, în special, reprezintă un domeniu fascinant al lingvisticii, cu multiple aspecte de analiză și interpretare. În cadrul acestui proces, obiectele și entitățile din lumea înconjurătoare acționează ca sursă primară de inspirație, conducând la apariția și evoluția numelui. Fiecare nume propriu poartă în spate o poveste, reflectând trăsături culturale, sociale și istorice specifice perioadei și comunității în care a fost creat.

Capitolul III: *Migrația numelui propriu în clasa apelativelor*

Eponimele sunt întâlnite în aproape toate domeniile și disciplinele științifice, într-un număr mult mai mare decât s-ar putea anticipa. Această abundență face ca inventarierea și clasificarea lor să implice dificultăți. În procesul de eponimizare, baza de transfer poate fi reprezentată de o varietate de *nume-sursă*. Acestea sunt prezentate schematic în figura de mai jos:

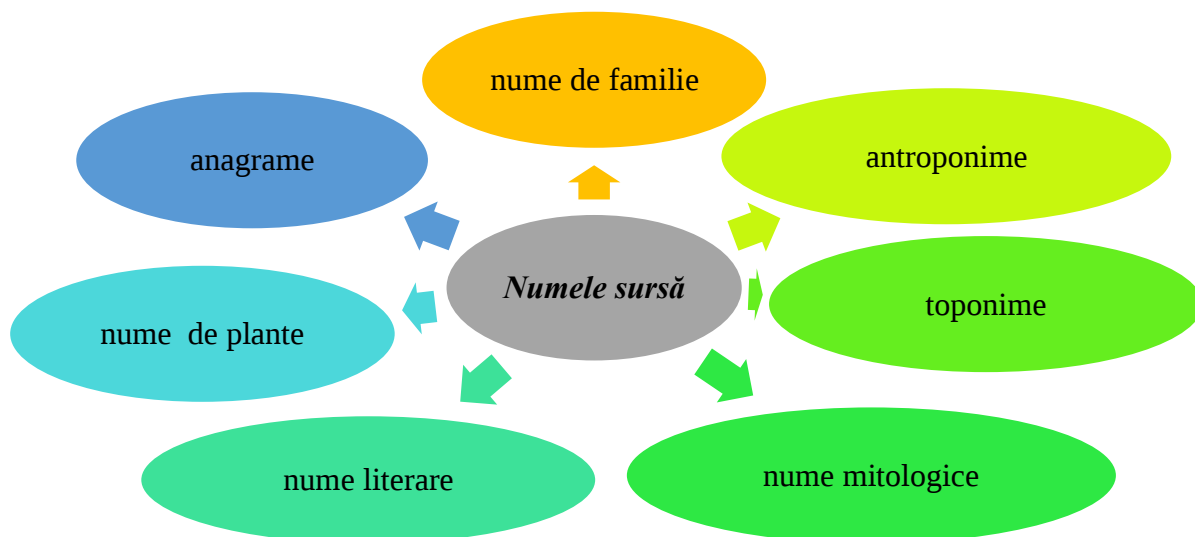

Figura 6. Tipologia numelor-sursă în formarea eponimelor

Patronime. Multe eponime derivă din nume de persoane care au descoperit, inventat sau inspirat obiectul ori fenomenul denumit: *amper, braille, diesel, carter, ford, morse, pascal, watt, volt, boala Parkinson, diverticul Meckel, algoritm, efectul Coandă, cardan, metoda Russel* etc. Termenii compuși pot integra două sau mai multe nume: *ecuația Maxwell-Boltzmann, teorema Vogt-Russell, sindromul Addison-Biermer, boala Apert-Crouzon*. Nu întotdeauna se respectă ordinea cronologică a descoperitorilor, cum arată *sindromul Adams-Stokes*.

Prenume. Unele cuvinte provin din prenume: *madeleine, charlotte, felix, oscar, victoria*. *Tomismul* derivă din Toma d'Aquino, iar *Oscar*, în contextul premiilor cinematografice, provine dintr-o remarcă spontană a actriței Margaret Herrick. Termenul *jochu* derivă din forma diminutivă *Jockey* (de la *Jock*, variantă scoțiană a unui prenume).

Nume mitologice. Mitologia a generat numeroși termeni: *Afrodisiac* (de la zeița Afrodita), *procrustean, a procusta* (de la Procrust), *ermetic* (de la Hermes), *erotic* (de la Eros), *sindromul Ondine* (din mitul nimfei Ondine, legat de o boală rară respiratorie).

Personaje literare. Personaje din literatură au devenit surse de eponime ce desemnează tipologii umane sau comportamente: *Sindromul Münchhausen* (simulare de boală), *tartuffe* și *tartufism* (ipocrizie, duplicitate), *donjuan* (seducător notoriu), *harpagon* (zgârcenie), *polișinel* (personaj comic, bufon), *robinsonadă*, *omul Vineri* (izolare, supraviețuire), *quijotes* (idealism absurd), *rodomontadă* (fanfaronadă, lăudăroșenie).

Nume geografice. Numeroși termeni derivă din toponime: *angora, badminton, bisturiu, bauxită, damasc, far, javel, siamez, șampanie, plutoniu, uraniu, boala mediteraneană, havaiană* provine de la Hawaii, iar *chembrică* (țesătură fină) de la orașul Cambrai.

Alte mecanisme de derivare

Anagramare:

- *galphimia* (din Malpighi),
- *iperită* (de la Ypres),
- *taler* (din *Joachimsthal*),
- *icron* (acronim: *Institute for Cancer Research*).

Traducerea numelui de origine:

- *gallium* (de la *coq* → *gallus*),
- *cartezian* (din *Cartesius* → Descartes).

Modificarea numelui propriu:

- *bic* (de la Bich),

- *barem* (din *Barrême*),
- *macadam* (de la McAdam),
- *pralină* (forma orală a *Plessis-Praslin*),
- *zepelin* (de la Von Zeppelin).

În timp, conștiința originii onomastice a unor termeni se estompează, iar eponimul devine un lexem obișnuit: *algoritm*, *amoniac*, *daltonism*, *ermetic* ș.a.

Derivarea reprezintă principalul procedeu de formare a cuvintelor în general și, în particular, a eponimelor, în cadrul cărora derivarea sufixală este predominantă. În cazul numelor proprii, derivarea nu urmărește doar crearea unui nou lexem, ci generează o serie de unități lexicale cu formanți afixoidali, capabile să constituie o clasă.

Pentru eponimele împrumutate în limba română, este specific faptul că afixoidele păstrează, în mare parte, trăsăturile limbii de origine. De asemenea, ca și în alte limbi [22], se identifică două direcții principale în formarea eponimelor

- **nume proprii care generează un singur eponim**, precum:

baconnian – adept al baconismului;

cesarism – formă de guvernare autoritară, militarizată;

- **nume proprii care dau naștere mai multor derivate**, cum este cazul antroponimului *Bachus* (zeul vinului în mitologia romană):

bacanal – (fig.) dezmăț orgiastic;

bacanalism – fenomen asociat cultului bachic.

O temă frecvent dezbătută în lingvistică este conținutul semantic al afixelor. Acestea pot modifica sensul lexemului de bază, contribuind astfel la dezvoltarea semantică a cuvântului derivat. În acest context, au fost formulate mai multe opinii:

- afixe nu au conținut semantic propriu, fiind doar elemente formale;
- afixe permit trecerea cuvintelor de la o clasă lexico-gramaticală la alta;
- unele afixe exprimă valori strict lexicale, altele gramaticale, dar nu există afixe cu dublă

valoare.

Totuși, opinia dominantă este că afixe au un rol formativ esențial în structurarea cuvântului.

În formarea eponimelor se disting două tipuri de derivare:

- **prefixoidă** (*pro-Bush*, *cryptocreștin*, *neodarwinism*);
- **sufixoidă** (*castioism*, *victorian*, *moonism*).

Cele mai multe eponime sunt formate prin derivare cu sufixe, în timp ce prefixarea este relativ rară și cu o frecvență mai scăzută. Din acest motiv, atenția va fi concentrată asupra derivatelor sufixale, în special a celor utilizate în limbajele de specialitate, datorită productivității ridicate a unor sufixe. Iată câteva dintre cele mai relevante:

- **-ism / -ist** (de origine greacă): indică idei, teorii, ideologii, atitudini, trăsături de caracter.

Exemple: *budism*, *confucianism*, *epicurism*, *freudism*, *marxism*, *stalinism*, *voronist*, *dodonist*, *șorist* etc.

Acestea sunt frecvent întâlnite în discursul politic și permit formarea atât a substantivelor, cât și a adjectivelor;

- **-are**: sufix verbal folosit pentru a indica o acțiune sau un procedeu. Exemple: *galvanizare*, *pasteurizare*, *apertizare*;

- **-iu** (fr. *-ium*): uzitat în denumirea elementelor chimice derivate de la numele unor savanți.

Exemple: *ensteiniu*, *fermiu*, *nobelium*;

- **-ază / -oză, -ită**: sufixe medicale productive, utilizate pentru denumirea bolilor. Exemple: *daltonism*, *sadism*, *lambliază* (*giardioză*), *bartholinită*;

- **-an**: indică purtătorul unei trăsături sau apartenența etnică/geografică. Exemple: *moldovean*, *belgian*, *chișinăuian*.

Sintagmele cu nume proprii sunt frecvente atât în limbajul uzual, cât și în cel de specialitate. Exemple semnificative includ:

- **metafore culturale:** *firul Ariadnei, călcâiul lui Ahile, cutia Pandorei, patul lui Procust, pânza Penelopei*;
- **formule științifice:** *ecuația lui Bernoulli, teorema lui Pitagora*;
- **constante / numere:** *numărul lui Avogadro, indicele Apgar*;
- **obiecte:** *bec Bunsen*;
- **fenomene fizice:** *efectul Coandă, efectul Oberth, efectul Zeeman*;
- **unități de măsură:** *grade Celsius*;
- **maladii:** *boala Parkinson*;
- **microorganisme:** *bacilul Koch etc.*

Eponimele pot suferi contracție, mai ales prin apocopă. Exemple relevante sunt:

- **STRAD**, prescurtare de la *Stradivarius* (vioară produsă de Antonio Stradivari);
- **POM**, de la *Pomeranian* (rasă de câine);
- **PEK**, de la *Pekinese* (Pechinez).

De asemenea, se consideră eponime și unele acronime.

Eponimele se manifestă într-o varietate de forme — de la sintagme și formule la obiecte, fenomene, unități de măsură și boli — și pot suferi contracții sau pot fi transformate în acronime, adaptându-se contextelor comunicative. Ele reflectă și conservă, în același timp, cultura, istoria și știința în structura limbii, având un rol semnificativ în comunicarea atât cotidiană, cât și specializată.

Cea mai frecventă manifestare a eponimiei se regăsește în **clasa substantivelor**. Numeroase substantive comune, identice formal cu nume proprii, sunt răspândite atât în limbajul științific, cât și în uzul cotidian. Termeni precum *barem, boicot, decibel, diesel, frigider, raglan, pubelă, mansardă, morfină* sunt exemple de eponime devenite parte integrantă a vocabularului activ. Pe lângă acestea, există și substantive derivate morfologic din nume proprii.

Formarea substantivelor eponimice respectă, asemenea numelor proprii, principii de ordin etimologic, lexico-gramatical, derivațional și semantic. În general, înțelesul acestor termeni este inaccesibil fără o minimă familiarizare cu domeniul științific corespunzător[1]. Spre exemplu, *ecuația Maxwell-Boltzmann* reflectă contribuția a doi savanți distincți, în timp ce *metoda Evald-Kornfeld* nu indică un coautorat, ci o extindere a metodei Evald; similar, *teoria Bohr-Sommerfeld* reprezintă o dezvoltare a teoriei lui Bohr. Această lipsă de transparență conduce adesea la ambiguități semantice și sinonimice. De exemplu, *transformarea Bessel* este echivalentă cu *transformarea Bessel-Fourier*, însă *ecuația Boltzmann* nu este sinonimă cu *ecuația Maxwell-Boltzmann*.

Opacitatea semantică a eponimelor derivă din natura semantică a numelor proprii, care nu transmit informații explicite. Astfel, *sindromul Albright* indică o patologie renală congenitală, însă nu sugerează nimic despre caracteristicile acesteia. În schimb, denumirea *tubulopatie congenitală* este mai informativă. În mod similar, *trompa lui Eustachio* este mai puțin sugestivă decât *trompa auditivă*. În prezent, în terminologia medicală se promovează termeni descriptivi și transparenți, care să faciliteze atât înțelegerea, cât și memorarea.

Se disting mai multe tipuri de formare structurală a substantivelor eponimice:

- **Substantiv comun urmat direct de nume propriu**, fără element de legătură: *aparatul Golgi, peretele Trombe, virusul Wuhan*.
- **Substantiv comun legat de nume propriu printr-o construcție prepozițională:** *tendonul lui Ahile, trompa lui Eustachio*.
- **Forme cu nume complet (prenume + nume):** *facies de Marshall Hall, fractura Gerrar Marchant*.

- **Forme compuse cu două sau mai multe nume proprii**, fie prin cratimă (*fenomenul Rumpel-Leede*, *inegalitatea Cauchy-Buniakovski-Schwartz*), fie cu conjuncția „și” (*maladia lui Pierre Marie și Sainton*).

Unele nume proprii se transformă în **elemente de compunere savantă**, intrând în structura multor termeni tehnico-științifici.

Eponimele substantive, odată intrate în clasa numelor comune, dobândesc trăsăturile morfologice ale acestora, marcând opoziții de gen, număr și caz. Ele pot fi:

- **Masculine:** *algoritm*, *amoniac*, *oscar*;
- **Feminine:** *victoria*, *pubelă*, *dalie*;
- **Neutre:** *daltonism*, *galvanocauter*, *kaolin*.

În general, genul gramatical al apelativului eponimic reflectă genul numelui propriu de origine:

- *Pascal* → *pascal* (masculin)
- *Victoria* → *victoria* (feminin)

Totuși, există și cazuri de schimbare de gen:

- *Mansard* (masc.) → *mansardă* (feminin)
- *Dahl* (masc.) → *dalie* (feminin)

Substantivele eponimice formate prin derivare cu sufixe (de ex. -ism) tind să fie **de gen neutru**, mai ales când desemnează teorii, curențe sau sindroame: *freudism*, *maltusianism*, *parkinsonism*. De asemenea, aceste substantive marchează **flexiuni complete** la număr și caz, articulându-se în mod obișnuit și participând la opoziții morfologice identice cu cele ale substantivelor comune.

Adjectivele derivate din nume proprii sunt mult mai puțin numeroase decât substantivele și se regăsesc mai ales în terminologia științifică, istorică sau literară. Unele păstrează forma numelui propriu, pierzând doar majuscula: *motor diesel*, *raze röntgen*. Altele sunt obținute prin derivare:

- **sufixul -esc** (mai frecvent în limbajul literar): *spirit dantesc*, *caragialesc*, *rocambolesc*;
- **sufixul -ic** (în contexte tehnice): *curent galvanic*, *arc voltaic*;
- **sufixul -an** (des folosit pentru trăsături stilistice sau ideologice): *epopee napoleoniană*, *melancolie bacoviană*, *îndoială voltairiană*;
- **sufixul -at**, exprimă o acțiune aplicată asupra unui obiect: *pasteurizat*, *galvanizat*, *ermetizat*.

În unele cazuri, adjectivul derivă din forma latinizată a numelui: *Descartes* → *Cartesius* → *cartezian*, sau include numele complet: *viziune julverniană*.

Fiind **adjective relaționale**, aceste eponime nu acceptă grade de comparație.

Verbele eponimice sunt puține și, în general, specializate. Ele sunt de regulă tranzitive și desemnează acțiuni concrete sau tehnici asociate cu persoana de referință:

- *a boicota* – de la Charles Boycott
- *a galvaniza* – de la Luigi Galvani
- *a pasteuriza* – de la Louis Pasteur
- *a linșa* – de la Charles Lynch

Alte exemple: *a mansarda*, *a vandaliza*, *a vulcaniza*, *a ghilotina*. Majoritatea aparțin **conjugării I** și prezintă o flexiune verbală completă.

Eponimele se regăsesc în toate ramurile și disciplinele științifice, într-un număr mai mare decât s-ar putea crede. Spre deosebire de celelalte cuvinte comune ale limbii, acestea ridică dificultăți considerabile în ceea ce privește clasificarea lor.

Deși puțin abordate în literatura lingvistică de până acum, anumiți cercetători – precum Dorina Chiș [1] și Octavian Laiu-Despău [11] – propun clasificări ale eponimelor în funcție de numele-sursă din care derivă. Alți autori sugerează gruparea acestora în două categorii generale: eponime din domeniul științelor umaniste și eponime din domeniul științelor exacte.

Considerăm această diviziune utilă, însă propunem o abordare mai sistemică, în acord cu faptul că, odată intrate în uzul comun și folosite în contexte specializate, eponimele tind să-și piardă legătura directă cu numele propriu originar. În acest sens, susținem clasificarea eponimelor după modelul Clasificării Zecimale Universale (CZU). Aplicăm principiul clasificării cunoștințelor umane în următoarele zece domenii fundamentale: Generalități, Filosofie și psihologie, Religie și teologie, Științe sociale, Lingvistică, Științe exacte, Științe aplicate, Artă, Literatură, Geografie și istorie. În cele ce urmează, prezentăm câteva exemple de eponime reprezentative pentru fiecare dintre aceste domenii:

0. Generalități. *Secțiune care poate include termeni legați de concepte științifice general-valabile, metodologii sau abordări interdisciplinare.*

1. Filosofie. Psihologie

- **Augustinism** – concepție filosofico-teologică formulată de Sfântul Augustin (Augustin Aurelius), episcop de Hipona, care a exercitat o influență majoră asupra teologiei creștine.

- **Bergsonism** – doctrină filosofică fondată de Henri Bergson (1859–1941), centrată pe conceptul de durată și pe ideea că intuiția, nu rațiunea, este mijlocul autentic de cunoaștere a realității.

- **Blanquism** – curent socialist revoluționar teoretizat de Louis Auguste Blanqui (1805–1881), care promova ideea că emanciparea clasei muncitoare se poate realiza prin acțiunea conspirativă a unui grup restrâns de revoluționari.

2. Religie. Teologie

- **Adamism** – curent eretic din primele secole creștine, ai cărui adepți pledau pentru revenirea la inocența originară, imitând nuditatea lui Adam.

- **Anselmiană** (*în sintagma „eroare anselmiană”*) – concept teologic derivat din filosofia lui Anselm din Canterbury, criticat pentru deducerea existenței lui Dumnezeu din ideea sa.

- **Arianism** – doctrină heretică formulată de Arius (sec. IV), care nega natura divină a lui Hristos și consubstanțialitatea Trinității.

- **Bigot** – termen derivat dintr-o expresie germanică/franceză, folosit pentru a desemna o persoană exagerat de zelos religios, fără discernământ.

3. Științe sociale

- **Neoplatonism** – sistem filosofic cu influențe mistice, fondat la Alexandria (sec. III–IV), care sintetizează idealismul platonice și doctrina pitagoreică, fiind influențat de gândirea orientală.

- **Plutocrație** – formă de guvernare în care puterea este deținută de cei bogați; termen derivat de la Plutos, zeul grec al bogăției.

- **Saint-simonism** – doctrină socialist-utopică promovată de C.H. Saint-Simon și discipolii săi, care pledau pentru o societate industrială organizată rațional și participativ.

4. Clasă liberă. *Această categorie poate fi utilizată pentru termeni care nu se încadrează precis în celelalte clase sau care aparțin unor domenii emergente.*

5. Matematică. Științe ale naturii:

- **Algoritm** – ansamblu de operații care permit rezolvarea mecanică a unei probleme; termenul derivă de la numele savantului persan **al-Khawarizmi**.

- **Formula lui Euler** – ecuație din analiza complexă ce leagă funcțiile trigonometrice de funcția exponențială; poartă numele matematicianului **Leonhard Euler**.

- **Agavă** – plantă originară din Mexic, numită după **Agave**, personaj mitologic grec.

6. Științe aplicate. Medicină. Tehnică:

- **Boală Alzheimer** – formă de demență progresivă, denumită după medicul german **Alois Alzheimer**, care a descris pentru prima dată simptomele bolii.

- **Diesel** – motor cu aprindere prin comprimare, dar și combustibil asociat; numele provine de la inventatorul său, inginerul german **Rudolf Diesel**.

- **Nichel** – element chimic descoperit în secolul al XVIII-lea, al cărui nume provine din germ. *Kupfernickel* („cupru al lui Nick”, unde *Nickel* este diminutivul unui duh rău în mitologia germană).

- **Badminton** – joc sportiv d

- **Cravată** – eșarfă purtată la gât, de la corpul de cavalerie croat din timpul lui Ludovic al XIII-lea.

8 Lingvistică. Filologie. Literatură:

- **Alexandrin** – vers iambic de 12 silabe, divizat în două părți egale, folosit în poezia clasică română, numit după poemul „Alexandrin”.

9. Geografie. Biografie. Istorie

- **Bauxită** – rocă folosită pentru aluminiu, numită după comuna franceză Baux-en-Provence.

Clasificarea uzuală. Pentru o mai bună înțelegere a modului de funcționare a eponimelor în variate contexte de utilizare, vom propune o clasificare a acestora, elaborată de autoare. Această tipologie este fundamentată de principiul frecvenței termenilor nou-formați, precum și de caracterul uzual al acestora. Din această perspectivă, considerăm oportună clasificarea tripartită a eponimelor, reflectată în figura 7., din care rezultă următoarele categorii de eponime: ocazionale, științifice și literare.

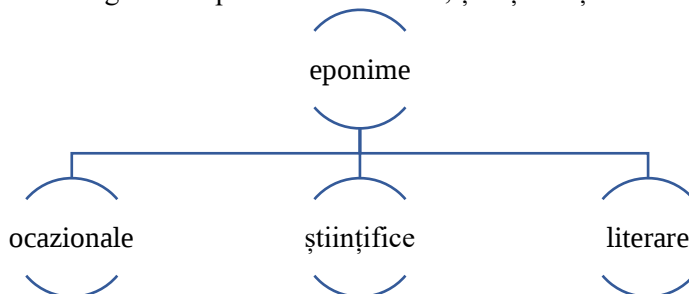

Figura 7. Clasificarea eponimelor conform criteriului aplicativ

În funcție de aria de manifestare, cele trei categorii de mai sus sunt definite de o serie de ularități, pe care le-am enumerat mai jos, cf. Tabelul. 2.

Tabelul 2. Criteriile specifice de diferențiere a eponimelor

ocazionale (social-politice)	științifice	literare
- au caracter efemerid; - sunt specifice unui areal geografic restrâns; - în context, frecvent, au conotație peiorativă; - sunt utilizate, intens, în stilul publicistic; - au caracter metaforic; - nu se traduc.	- sunt termeni științifici; - nesubstituibili; - sunt internaționalisme; - au un domeniu specific de utilizare; - au structură rigidă; - pot fi traduse.	- termeni de uz general; - perpetue; - regionale/ internaționalisme; - au caracter peiorativ/ metaforic; - pot fi traduse.

Eponimele ocazionale sunt termeni care apar în contexte sociale specifice, purtând conotații psihologice și culturale. Tatiana Canziani [15] în teoria sa privind clasificarea numelor proprii, subliniază că etimologia prenumelui poate influența percepția socială și chiar modela subtil personalitatea purtătorului, în mod pozitiv sau negativ. În studii precum cel realizat de cercetătorul Freeman Morton [16] se susține ideea acestei influențe, demonstrând că profesorii tind să aibă așteptări diferite în funcție de prenumele elevilor, ceea ce afectează performanțele acestora.

Eponimele ocazionale, în special cele cu tentă social-politică, au un caracter regional restrâns, fiind înțelese de un public țință. În discursul politic actual, asemenea termeni sunt frecvent utilizați, deoarece politicienii urmăresc captarea atenției și manipularea conștiinței colective. Eponimele, ca unități lexicale puternice, devin instrumente eficiente în lupta pentru putere.

Discursul politic și publicistic apelează adesea la ironie – un procedeu lingvistic care schimbă sensul unui enunț, de regulă din pozitiv în negativ, afectând imaginea interlocutorului. În acest context, eponimele ocazionale sau ocazionalismele, formate prin derivare sau compunere, sunt frecvent utilizate cu sens peiorativ. Diversitatea politică și vizibilitatea unor personaje precum *Filat*, *Plahotniuc*, *Dodon*, *Usatîi* sau *Platon* generează termeni cu conotații ironice ori care denotă simpatie sau apartenență politică.

Din punctul de vedere al claselor morfologice în care se înscriu eponimele ocazionale pot fi divizate în cinci categorii:

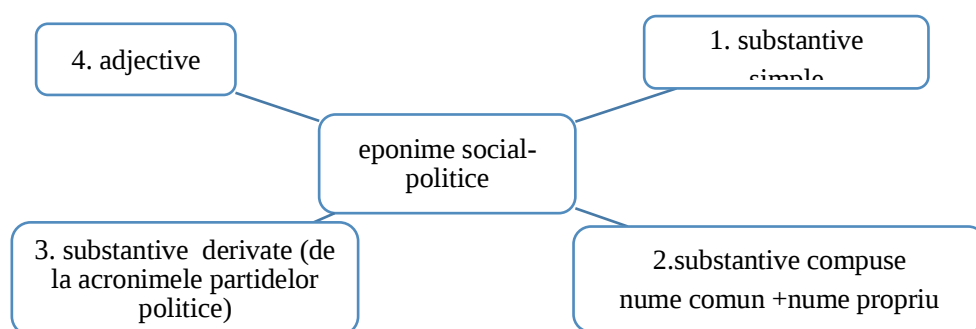

Figura 8. Clasele morfologice în care se înscriu eponimele ocazionale

Ca și substantive simple acestea sunt adesea utilizate ca substantive colective:

Nastași – „Acum Nastașii vor același lucru, să mai joace o dată cartea rușilor”, cu referire la susținătorii lui Andrei Năstase, în opoziție cu cei ai lui Iov, Stepaniuc sau Ostapciuc: „a unor iovvi, stepaniuci și ostapciuci” [a se vedea 6];

Substantivele compuse în structura nume comun+nume propriu se atestă de cele mai multe ori în:

- denumirile de guverne: guvernul Sandu, guvernul Leancă, guvernul Tarlev, guvernul Greceanii; în grupuri parlamentare: **grupul Candu** [a se vedea 11];
- planuri sau inițiative legislative: planul Roșca [a se vedea 8], planul Kozak, inițiativa Roșca-Stepaniuc [a se vedea 10];
- regimurile de influență politică care s-au schimbat periodic: regimul Voronin, regimul Plahotniuc [a se vedea 9]. sau coaliții de diferit rang: **Tandemul Plahotniuc–Șor la Aeroportul Internațional Chișinău** [a se vedea 12].

La formarea eponimelor ocazionale un rol important îl au sufixele: *-ist*, *-ism*, *-izare*. Cel mai productiv fiind sufixul *-ist*, sufix de origine greacă, care ajută la formarea de substantive și adjective și care are sensul de „adept al ...” sau „cel care practică o profesie”, ca și în cazul substantivelor formate de la anagramele partidelor:

- *Peledemist* - „Mai des a ținut hangul lui Filat și al peledemiștilor”, pepecediști, peseremiști;
- *pedist* – Pediștii puteau anticipa și evita acest conflict cu UE. [a se vedea 15].

Adjectivele sunt o clasă mai puțin numeroasă în ceea ce privește eponimele ocazionale, însă și acestea sunt frecvent formate cu același sufix *-ist*: Jos mafia ruso-filă filatelistă voronistă timoftistă. [a se vedea 14].

- *Voronist* (adj.) – Lingușeala voronistă ar putea fi una bine gândită. [a se vedea 12].
- *Dodonist* – Actualul guvern dodonist trebuie să plece; a încrengăturii dodonisto-kgb-iste [a se vedea 13].

Eponimele literare sunt variate și sunt create cu intenția de a reflecta personalitatea și caracterul personajelor. Un exemplu clasic este oferit de comediiile lui I. L. Caragiale, autor înzestrat cu o imaginație bogată și o inteligență sclipitoare, care a valorificat realitatea românească în mod satiric și sugestiv.

În opera sa comică, numele personajelor sunt motivate și contribuie la conturarea trăsăturilor fizice și morale. Caragiale folosește nume cu valoare simbolică, acustică sau semantică – cum ar fi *Farfuridi Brânzovenescu*, *Cațavencu* – pentru a accentua ridicolul, lipsa de moralitate sau apartenența socială și etnică. Altele, precum *Mița*, *Didina* sau *Zoe* sugerează mediul mahalalei, iar numele comune ca *Ionescu* și *Popescu* indică originea modestă și lipsa de individualitate a personajelor.

Numele alese exprimă nu doar trăsături individuale, ci și apartenența la o clasă socială sau o origine etnică. De pildă, *Trahanache* sau *Dandanache* evocă filonul balcanic al vechii clase politice, în acord cu teoria eminesciană despre influențele grecești din liberalismul românesc.

Întrucât comedia implică un grad ridicat de caricaturizare, numele devin esențiale în sugerarea trăsăturilor și contribuie la impactul satiric al operei. Aceste elemente onomastice luminează contextul istoric și social al secolului al XIX-lea, iar personajele create de Caragiale rămân relevante și astăzi, întruchipând tipuri umane universale: politicieni ipocriți, parveniți, demagogi, amanți încornorați sau femei frivole.

Eponimele științifice, în special cele din domeniul medical, reprezintă o sursă importantă de îmbogățire a terminologiei de specialitate. De-a lungul timpului, terminologia medicală s-a dezvoltat în contextul limbii latine, dominantă până în secolul al XVI-lea. La sfârșitul secolului al XV-lea, însă, încep să apară lucrări medicale scrise în limbile naționale, cum este cazul francezei, fapt ce a generat opoziție din partea instituțiilor tradiționale, care considerau că știința trebuie să rămână inaccesibilă publicului larg.

Eponimele medicale se deosebesc de cele literare sau ocazionale prin funcția lor descriptivă și obiectivă, având trăsături semantice precum [+descoperire științifică] și [+primat]. Ele marchează contribuțiile cercetătorilor la descoperirea unor structuri anatomice, afecțiuni, proceduri sau teste medicale.

Aceste eponime sunt adesea compuse, incluzând numele autorilor implicați în descoperire (uneori mai mulți), alături de termeni tehnici specifici. Astfel, apar serii sinonimice în terminologia medicală, precum: *nodulul Aschoff-Tawara* / *nodulul atrio-ventricular*, *testul Babeș-Papanicolau* / *Paptest*, *canalul Wirsung* / *wirsungografie* etc. Studiul și clasificarea acestor termeni oferă o perspectivă asupra modului în care comunitatea științifică recunoaște și valorifică inovațiile, reflectând totodată evoluția limbajului științific[14].

Raportul dintre gândire și limbă se reflectă în cuvânt, care implică o varietate de sensuri. Acestea pot fi de trei tipuri:

a) **îngustarea sensului** – trecerea de la un sens general la unul particular: *steag* – unitate militară, drapel;

b) **lărgirea sensului** – de la un sens restrâns la unul general : *birou* – de la piesă de mobilier la instituție;

c) **transferul de sens** – prin figuri de stil ca metafora, metonimia, sinecdoca sau antonomaza, nume proprii devin desemnări pentru trăsături sau profesii: *un Cicero* = un mare orator.

În știință, mai ales în medicină, s-a propus reducerea folosirii eponimelor începând cu Congresul Internațional de Anatomie din 1950, când a fost creată *Nomina Anatomica*, pentru a standardiza și simplifica terminologia anatomică, eliminând sinonimele eponimice.

La nivel lingvistic și practic, eponimele au generat două curente de opinie: **anti-eponimiștii**, care susțin eliminarea lor pentru claritate, și **pro-eponimiștii**, care le valorifică drept recunoaștere a contribuției științifice[19].

Tabelul 3. Relevanța/ nonrelevanța eponimelor

argumente	
proeponime	antieponime
- au componentă culturală, etnică, istorică; - concizie;	- termeni opaci; - nondiscriptivi; - semantic ambiguu; - dificil în memorizare; - nu reflectă descoperirea.

Argumente pro și contra folosirii eponimelor în medicină

Termenii eponimi aduc o serie de avantaje incontestabile:

1. **Concizie și eficiență** – folosirea eponimelor economisește limbajul și sporește claritatea. De exemplu, „tetrada Fallot” este mult mai ușor de utilizat decât o descriere completă a bolii.

2. **Dinamism terminologic** – eponimele, asemenea altor termeni lingvistici, pot apărea și dispărea odată cu evoluția științei. De exemplu, „boala Bright” a fost înlocuită cu termenul mai precis „glomerulonefrită”.

3. **Utilizare largă în știință** – dacă ar fi eliminate din medicină, ar trebui eliminate și din alte domenii: *joule*, *kelvin*, *hertz*, lucru aproape imposibil, dat fiind că multe eponime nu mai sunt percepute ca atare.

Totuși, utilizarea eponimelor ridică și o serie de probleme:

1. **Lipsă de transparență semantică** – eponimele nu descriu conținutul termenului. De exemplu, „calea Palade” nu explică în sine funcțiile biologice implicate.

2. **Atribuire inexacte** – adesea, numele asociat nu reflectă descoperitorul real al fenomenului. „Boala Crohn” fusese descrisă anterior de alți cercetători.

3. **Probleme etice** – unii termeni poartă numele unor persoane implicate în practici condamnabile. Exemplu: „boala Reiter”, asociată cu un medic implicat în experimente naziste.

4. **Variabilitate internațională** – aceeași afecțiune are eponime diferite în diverse țări, ceea ce poate duce la confuzie: *sindromul Turner*.

5. **Lipsa de precizie științifică** – un singur eponim poate desemna fenomene multiple: *simptomele lui Brudzinski*.

6. **Structuri greoaie** – unele eponime conțin trei sau patru nume, ceea ce îngreunează folosirea practică: boala Steele-Richardson-Olszewski.

În ciuda controverselor, eponimele continuă să fie utilizate, unele fiind consfințite istoric. În 2007, două articole din *British Medical Journal* susțineau eliminarea acestora din cauza ambiguității și dificultăților în cercetare, în timp ce alți autori, precum Judith A. Whitworth[19], considerau că ele reflectă istoria medicinei. De fapt, criticile sunt adesea îndreptate împotriva eponimelor cu nume proprii majuscule: *boala Parkinson*, nu și a celor apelativizate: *daltonism*, *narcisism*.

Particularități ale eponimelor medicale:

- se conformează regulilor terminologiei medicale;
- pot avea echivalente latine sinonimice;
- sunt preluate în funcție de normele limbii de origine.

Clasificarea eponimelor medicale:

- după numele cercetătorului : *sindromul Down*, *reflexul Behterev*;
- după locul de apariție: *coronavirus Wuhan*;
- după personaje istorice sau mitologice: *narcisism*;
- după agentul patogen: *salmonelă*;
- după numele pacientului: *sindromul Morgagni-Stewart-Morel*.

Astfel, eponimele medicale desemnează fenomene, structuri, boli sau metode legate de numele descoperitorului: *testul Rehberg*, *reacția Mantoux*, *reacția Wassermann*, având un rol important, dar totodată controversat, în terminologia științifică.

Orice termen eponim nou pătrunde în limbaj odată cu o nouă invenție și se adaptează la structura și regulile de funcționare ale sistemului lexical al limbii destinate. Clasificarea eponimelor medicale se face ținând cont de ramura medicinei în care se aplică.

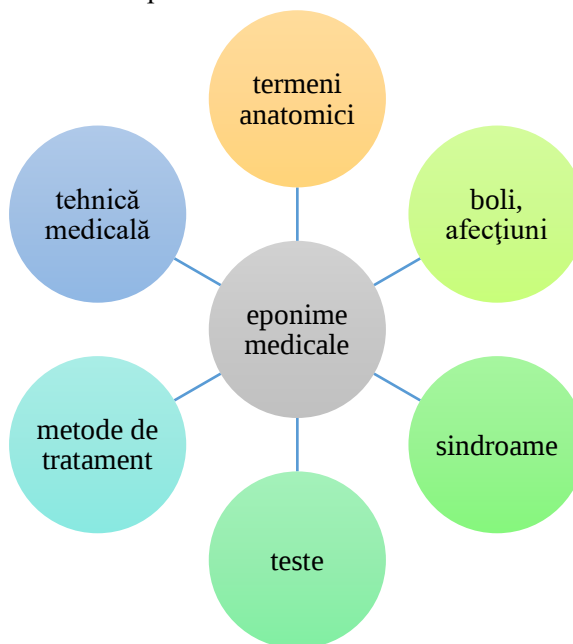

Figura 9. Clasificarea eponimelor medicale

În continuare, propunem o serie de exemple de termeni eponimi care reflectă schema clasificării prezentate anterior. Este important de menționat faptul că în dicționarele medicale generale cele mai productive categorii de eponime se regăsesc în secțiunile dedicate bolilor, testelor și sindroamelor.

1. Termeni anatomici: Mușchiul Horner, celula Purkinje, fibra Purkinje, celula Kupffer, glanda Bartholin, corpii Heinz, corpii Döhle, cercul Willis.

2. Boli și afecțiuni: Boala Hodgkin – granulomul Hodgkin – sarcomul Hodgkin (limfogranulomatoză), boala Basedow (sinonim: boala Graves – hipertiroidism), tumora Brenner, comisura lui Minnert, boala Tourette, boala Duchenne, boala Charcot-Marie-Tooth (sinonim: boala Lou Gehrig), boala Werlhof, anemia Cooley, anemia Addison-Birmer, boala Bornholm, paralizia Bell, boala Huntington, ataxia Friedreich, nodulii Schmorl, boala Addison.

3. Sindroame: Sindromul Down, sindromul Basedow, sindromul Fanconi, sindromul Bernard-Soulier (trombocite gigantice), sindromul Wermer, sindromul Morgagni-Turner, sindromul Paterson-Kelly, sindromul Diogenes.

4. Metode de cercetare și tratament: Metoda Bailey, legătura Adam, amputația Lefort, anastomoza Potts, manevra Potts, anastomoza Glenn, anastomoza Braun, manevra Valsalva.

5. Teste medicale: Testul Dick, testul Mantoux (reacția Mantoux), testul Wassermann, testul Rehberg, testul Allen, factorul Hageman, testul Papa-Nicolau, testul Apgar.

6. Tehnici și instrumente medicale: Atela Thomas, cuiul Steinman filetat, cuiul Rockwood, broșa Knowles, tubul Southey, tija Steinmann, cateterul Swan-Gantz, lampa Wood.

Din punct de vedere medical, numeroase afecțiuni denumite prin eponime includ o componentă ereditară sau se asociază cu anomalii genetice. Exemple relevante în acest sens sunt: *anemia Cooley*, *sindromul Rett*, *maladia Tay-Sachs*, *boala Fanconi*, *sindromul Alport*, *maladia Charcot-Marie*, *maladia Cowden*, *boala Dejerine-Sottas*, *miopatia Duchenne*, *sindromul Marfan*.

Din punct de vedere lingvistic, cea mai frecventă relație sintactică între termenul determinat și cel determinant (antroponim sau toponim) este apozitia – directă sau cu formă de genitiv proclitic. Aceasta poate fi structurată simplu (mono-, bi-, tri- sau plurimembră), în funcție de numărul de nume proprii implicate.

Distribuția eponimelor în funcție de sistemul anatomic:

- **Sistemul nervos (SN):** boala Alzheimer, boala Armstrong, nevralgia Arnold, maladia Charcot, boala Friedrich, sindromul Gilles de la Tourette, boala Harada, sindromul Korsakov, tumoră Krukenberg, sindromul Landry, sindromul Rett, maladia Creutzfeldt-Jakob, encefalopatie Gayet-Wernicke, sindromul Strümpell-Lorrain, maladia Tay-Sachs.

- **Sistemul endocrin (SE):** boala Addison, boala Basedow, tiroidita Hashimoto, sindromul Schwartz-Bartter.

- **Sistemul cardiovascular (SCV):** sindromul Barlow, sindromul Conn, triada Fallot, boala Horton, angorul Prinzmetal, sindromul Adam-Stokes, sindromul Wolff-Parkinson-White.

- **Sistemul musculo-scheletal (SMS):** sindromul Costen, miopatia Duchenne, boala Dupuytren, morbul Pott, maladia Scheuermann, boala Osgood-Schlatter, fractura Pouteau-Colles, boala Legg-Perthes-Calvé.

- **Sistemul genito-urinar (SGU):** boala Berger, sindromul Fanconi, sindromul Demons-Meigs, sindromul Kallman-de Mersier.

- **Sistemul hematopoietic:** boala Biermer, anemia Cooley, maladia Fanconi, maladia Monge, boala Marchiafava-Micheli, sindromul Wiskott-Aldrich.

- **Aparatul digestiv:** sindromul Chasse, sindromul Koenig, maladia Ménétrier, sindromul Zollinger-Ellison.

- **Afecțiuni plurisistemice:** sindromul Alport, boala Behçet, boala Chagas, maladia Cowden, sindromul Down, sindromul Kawasaki, boala Hartnup, sarcomul Kaposi, sindromul Klinefelter, sindromul Marfan, edemul Quinke, boala Recklinghausen, sindromul Turner, boala Whipple, sindromul Gougerot-Sjögren, sindromul Schönlein-Henoch, boala Sturge-Weber-Krabb, sindromul Laurence-Moon-Bardet-Biedl.

Monosemia terminologică poate genera serii sinonimice, unde termenii eponimi pot coexista cu denumiri științifice sau descriptive:

- *Boala Biermer* $\approx$ *anemie pernicioasă*;
- *Maladia Chagas* $\approx$ *trpanosomiază americană*;
- *Sindromul Klinefelter* $\approx$ *sindrom XXY (configurație anormală cromozomială masculină)*;
- *Sindromul Down* $\approx$ *trisomie 21* $\approx$ *mongolism*;
- *Angorul Prinzmetal* $\approx$ *angină pectorală instabilă*.

Unele denumiri medicale rare actualizează zona de origine sau aria de incidență a bolii, în special în cazul afecțiunilor infecto-contagioase cu vectori biologici:

- Febra de Oroya (veruca din Peru), boala de Alep (buba de Orient, boala de Bagdad), boala Natal (febra de 10 zile din Pretoria), filarioza din Medina, febra neagră din Assam.

Alte toponime sunt asociate cu tulburări psihice: *sindromul Stockholm*, *sindromul Ierusalim*, *sindromul Lima*, *sindromul Paris (specific japonezilor, pe fondul șocului cultural)*, *sindromul Maine*. De asemenea, există eponime asociate cu virusuri: *Crimeea-Congo*, *febra Lassa*, *Ebola (derivat dintr-un hidronim)*.

Dificultăți asociate cu utilizarea eponimelor. Unele eponime implică nume identice, generând ambiguități: *poziția Jackson (intubare – Chevalier Jackson)* vs. *epilepsia Jackson (convulsii focale – John Hughlings Jackson)*. Alte eponime sunt dificil de pronunțat și notat corect, mai ales când provin din limbi străine: *manevra Mauriceau-Levret-Lachapelle*, *simptomul Laennec-Müller-von Bergmann-Hamman*.

Limbajul medical constituie un teren propice pentru apariția și perpetuarea eponimelor, așa cum reiese și din exemplele menționate anterior, ce acoperă o varietate de categorii: boli, tehnici, metode, teste,

sindroame și simptome. Deși utilizarea acestor termeni a fost adesea contestată, eponimele au avantajul de a condensa concepte complexe și extinse într-o formă concisă și ușor de utilizat. Un alt argument solid în favoarea utilizării eponimelor îl constituie însăși frecvența și abundența acestora în terminologia medicală.

Astfel, în pofida limitărilor, eponimele rămân un element esențial al limbajului medical, în special datorită tradiției și eficienței lor comunicative. În același timp, se remarcă o tendință crescândă în unele arii ale medicinei de a adopta termeni descriptivi, mai ales în contexte didactice, clinice internaționale sau de standardizare terminologică.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Dorind să fie personalizată și conștientizată, existența umană părăsește anonimatul relativ al biografului. Și pentru a încerca să se afirme, omul a sesizat necesitatea numelui. Așa cum necesitatea apariției lui este în afara oricăror discuții, numele a devenit o categorie psihologică, indispensabilă personalității, s-a transformat, după părerea Elenei Prus, „într-un talisman prețios”, un adevărat simbol al persoanei în fața lumii.

Sunt extrem de rare cazurile când individul își alege numele singur, de regulă, acesta este atribuit mai ales de către părinți sau preoți la nașterea copilului sau la botez. Reiese că, alegând un nume oarecare, donatorul își asumă o răspundere extrem de mare și importantă, pentru că, ulterior, acesta va face parte din destinul celui ce-l poartă, susține Nicolae Dabija. De la bun început, omul este străin de numele său, dar, treptat, devin un tot întreg, o singură noimă. Or, ceea ce rămâne după moartea unui om este numele lui.

Analiza antroponimiei populațiilor primitive sau a popoarelor vechi ne conduce la concluzia că numele este, în ultimă instanță, un mesaj, bineînțeles, de o factură cu totul specială; în esență simbolic, acest mesaj era adresat de cel care îl alegea fie grupului din care făcea parte, fie unor forțe supranaturale. Legătura strânsă dintre persoană și numele său a făcut ca acestuia să-i fie atribuite, din cele mai vechi timpuri, puteri cu totul excepționale. În urma unor observații, oamenii au început să creadă în forța numelui și îl foloseau pentru a „influența sau chiar a decide soarta individului”. Astfel, numele capătă valoarea unei intervenții în decizia zeilor, cu scopul de a favoriza soarta celui ce-l va purta.

Din analiza etimologică și derivațională a numelor de familie, constituite ca nume de familie la diferite etape ale formării numelor, precum și cele care se află în circulație astăzi, dar și a eponimelor apărute pe parcursul a mai multe secole împreună cu cele apărute recent se pot face următoarele concluzii:

1. antroponimia, ca ramură a onomasticii, ocupă un loc important, fiind totodată și cel mai dinamic domeniu al limbii;
2. ca noțiune, numele proprii sunt interpretate din diferite perspective, ele având funcția de a desemna, dar și de a individualiza;
3. în accepția majorității lingviștilor o mare parte din numele de familie s-au format de la apelative;
4. numele de familie se cer a fi analizate conform celor patru principii:
 - conform principiului semantic, numele de familie au funcția de a individualiza, de a deosebi o singură persoană din rândul celorlalte, totodată sunt antroponime care printr-un singur nume pot să indice mai mulți indivizi;
- a. structural, numele de familie au o formulă complexă, ele formându-se atât prin derivare cât și prin compunere;
- b. conform principiului etimologic s-a dedus că antroponimia românească este alcătuită din câteva straturi de origine eterogenă, ce s-au succedat în diferite epoci, fiecare dintre ele lăsând nume, care circulă în variate forme până în prezent;
- c. numele de familie prezintă toate categoriile gramaticale specifice clasei din care fac parte: genul, numărul, cazul, cu unele particularități explicabile prin specificul lor denominativ, subliniind aspectele opozabile ale acestor nume;
5. Analiza particularităților lexicale și structurale ale numelor de familie, ne-a permis să apreciem cele mai frecvente sufixe care participă la formarea numelor de familie prin derivare, însumând în total treizeci și trei de afixe > (*an(u) / -ean(u), -an, -iu, -ea, -esc(u)(l), -că, -oiu, -ov, -ovici, -aru, -ian(u), -ică, -ac, -oi, -ia, -in, -ian, -ău, -el, -as, -ean, -ic, -ilă, -ar, -ită, -es, -ache, -ev/-evici, -ina, -ita, -as(u), -oae, -ac(u), -oia, -opol /-opulos/-opoulos, -ovan, -ură, -ilea, -ăus, -uiuc etc.*
6. de asemenea, am identificat și descris șase tipare de formare a numelor prin compunere;
7. conform clasificării lexico-semantice, numele de familie formează două clase mari: determinative și calificative, care, la rândul lor, se clasifică în subclase mai mici;

8. deoarece majoritatea numelor de familie s-au format de la nume comune, generatoare, la rândul lor, de alte nume comune, se formează relația nume comun – nume propriu – nume comun, relație explicată prin frecvența majoră atât a numelor comune, cât și a celor proprii;
9. eponimele ca noțiune lingvistică au pus în discuție probleme controversate privind însuși lexemul-termen utilizat pentru denominarea lor; în lucrare din majoritatea noțiunilor existente s-a rezumat la cea de *nume propriu*, care dă nume unui obiect, fenomen;
10. utilizarea largă a eponimelor a impus clasificarea acestora în conformitate cu mai multe criterii, luându-se în considerație și clasificările realizate de cercetătorii în domeniu.

Recomandări:

Astfel, rezumând toate cele expuse în prezentul studiu, considerăm necesar:

1. A efectua o analiză etimologică, gramaticală, derivațională a numelor comune formate de la acestea, în studii ulterioare din domeniul onomasticii.
2. A realiza o descriere a relațiilor și a coraportului dintre numele comune și numele proprii nu numai la nivel de noțiune sau ca desemnant al unui obiect sau al unei persoane, ci și în planul utilizării acestora în comunicare și aplicarea lor în viața de zi cu zi.
3. A integra rezultatele cercetării în studii de interdisciplinaritate și interdiscursivitate proiectate pe acest substrat lexical.
4. A implementa rezultatele cercetării în cadrul cursurilor universitare, din domeniul onomasticii românești, semanticii și a pragmaticii.

BIBLIOGRAFIE (SELECTIVĂ)

În limba română:

1. CHIȘ, D. *O importantă resursă terminologică-numele proprii*. In: Revista electronică „UniTerm” a Universității de Vest din Timișoara, 2005, nr. 1, http://www.litere.uvt.ro/uniterm1_2005.htm (accesat 22.02.2023).
2. CONDREA, I. *Varierea pragmatică a numelor de familie*. In: Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria Științe Filologice. Chișinău, 2003.
3. CONDREA, I. *Varietăți antroponimice actuale*. În Limba română, Nr. 5-6, anul XXXIII, 2023, Chișinău <https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=4458>, ISSN 0235-9111 (accesat 23.10.2023)
4. COROBCEAN, D., *Evoluția cercetărilor în terminologia onomastică*. In: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Umanistice), Chișinău, 2023, nr. 4 (174), p. 135-138.
5. COROBCEAN, D. *Pragmatica numelor proprii*. In: Probleme actuale de lingvistică română, în onoream professoris octogenario Anatol Ciobanu. Chișinău: CEP USM, 2014, p. 83-88
6. COSNICEANU, M. *Studii asupra numelor de persoană*. Chișinău: Editura Știința, 1973. – 216 p.
7. *Dicționar explicativ al limbii române*. <https://dexonline.ro>.
8. EREMIA, A. *Unitatea patrimoniului onomastic românesc*. Toponimie. Antroponimie. Chișinău: Editura Iulian, 2001. 232 p.
9. FELECAN, D. *Pragmatica actului de numire personală neconvențională*. 2011. http://www.upm.ro/cc12/volCCI_II/Pages%20from%20Volum_texteCCI2-124.pdf (accesat 02.04. 2022).
10. GRAUR, AL. *Nume de persoană*. București: Editura Științifică, 1965. 188 p.
11. LAIU-DESPĂU, O. *Dicționar de eponime – de la nume proprii la nume comune*. București: Editura Saeculum, 2006. 290 p.
12. MANU, M. M. *Pragmatică și antroponimie (considerații teoretice referitoare la sistemul apelativelor în limba română)*. In: Numele și numirea. Actele conferinței internaționale de onomastică. Ediția I: Interferențe multietnice în antroponimie Baia Mare, 19–21 septembrie 2011, p. 503-513
13. POPESCU, F. *Problema eponimelor în lexicografia românească*. In: A III-a Conferință Științifico-Practică Internațională Probleme actuale de lingvistică și glotodidactică în contextul abordărilor moderne, Comrat, 2015, https://www.researchgate.net/profile/Floriana-Popescu/publication/301327557_Problema_eponimelor_in_lexicografia_romaneasca/links/571216dd08ae39beb87a2f2e/Problema-eponimelor-in-lexicografia-romaneasca.pdf (accesat 02.02. 2022)
14. RĂILEANU, V. *Tipologia numelui de familie semantică și structură*. Chișinău: Editura UNU, 2022, 199 p.

În limba engleză:

15. CANZIANI T. *The status of medical eponyms: Advantages and disadvantages*. In: Teaching Medical English: Methods and Models. Monza: Polimetrika International Scientific Publisher, 2011. p. 217-230.
16. FREEMAN MORTON, S. *A new dictionary of eponyms*. Oxford University Press, 1997. 284 p.
17. GAŁKOWSKI A. *Terminologia onomastyczna*. In: Aktualizowana lista podstawowych haseł terminologii onomastycznej w języku polskim. <https://onomastyka.uni.lodz.pl/strona-glowna/terminologia-polska> [accesat 12.06. 2020] .
18. SORENSEN, H. S. *The meaning of proper names*, Copenhagen, 1963 <https://www.abebooks.com/book-search/title/meaning-proper-names/author/sorensen/> (accesat: 17.01.2022).
19. TRAHAI, R. *From Aristotelian to Reaganomics. A Dictionary of Eponyms with biographies in the social sciences*. Greenwood press. Westport. United States. 1994, 721 p
20. WOYWODT, A., MATTESON E., *Should eponyms be abandoned? Yes*. In: «BMJ», 2007.

În limba franceză:

21. MONIN, S. *Termes éponymes en médecine et application pédagogique*. In : Actes du 17e colloque du GERAS, « La langue de spécialité, innovation, expérimentation », à Aix-en-Provence en mars 1996, p. 217-237 <https://journals.openedition.org/asp/3527> (accesat 22.06.2023)

În limba rusă:

22. ГАБДУЛЛИНА, И. Ф. *Переход имен собственных в имена нарицательные в английском, немецком и татарском языках*, <http://sigla.rsl.ru/> (accesat 22.12.2021)

23. МАТВЕЕВ, А. К. *Апология имени*. In: Вопросы ономастики, №1, Екатеринбург, 2004 с. 7-14

24. РОДИОНОВА, И. В. *Дериваты библейских антропонимов в народной языковой традиции (словарные материалы)*. In: Вопросы ономастики, №1, Екатеринбург, 2004 с.121-145

25. СУПЕРАНСКАЯ, А. *Имя собственное как разряд специальной лексики*. In: Македонски јазик. 1989—1990. Скопје, 1995. г. XL-XLI. С. 569—578.

Surse

1. *Clasificarea statistică internațională a bolilor și a problemelor de sănătate înrudite, revizia a zecea, modificările australiene* https://cs.rcimislia.md/uploads/files/2024-02/1707393033_listatabelara_boli_1cd_10_am.pdf [accesat 06.01.2024].
2. Dicționar medical român [accesat 05.01.2023]. <https://www.dictio.ro/medical>
3. <http://www.contrafort.md/old/2002/87-89/315.html>
4. <https://e-services.md/ro/content/verifisa-numarul-de-persoane-cu-acelasi-numeprenume>
5. <https://icosweb.net/wp/wp-content/uploads/2019/05/ICOS-Terms-en.pdf>
6. <https://moldova.europalibera.org/a/26636827.html>
7. <https://moldova.europalibera.org/a/28026156.html>
8. <https://radiochisinau.md/voronin-si-neoimpresionismul-oped-de-victor-pelin---177210.html>
9. <https://timpul.md/articol/abdicarea-morala-a-intelectualitatii-94917.html/>
10. <https://timpul.md/articol/initiativa-rosca-stepaniuc-96352.html>;
11. <https://unimedia.info/ro/news/821464b7a84cbdb1/video-inca-o-ruptura-in-grupul-candu-un-parlamentar-pro-moldova-voteaza-proiecte-propuse-de-fractiunea-sor.html>
12. <https://www.jurnal.md/ro/news/25ae6e3a3c487839/operatiunea-criptovaluta-tandemul-plahotniuc-sor-la-aeroportul-international-chisinau.html>
13. <https://www.luchianiuc.com/blog/2023/04/30/capul-lui-rizea-vrem-stapane-pitiponcul-a-ajuns-cu-capul-in-asfalt-totusi/>
14. <https://www.pavlicenco.md/2015/05/14/declaratia-pnl-de-condamnare-a-atitudinii-statului-r-moldova-fata-de-optiunea-unionista-ca-actiune-impotriva-ordinii-constitutionale/>
15. [jurnal.md/ro/news/87b5f451f052c8fa/cum-pedistii-incearca-sa-caute-tapul-ispasitor-la-bruxelles.html?fbclid=IwAR2VkyU_pI4xC6lUPXHfc3hxXXihOEfEQe9QLXxF_OXXrFw3qvX3aGuv1gE#.W0cY9oXCf1I.facebook](https://www.jurnal.md/ro/news/87b5f451f052c8fa/cum-pedistii-incearca-sa-caute-tapul-ispasitor-la-bruxelles.html?fbclid=IwAR2VkyU_pI4xC6lUPXHfc3hxXXihOEfEQe9QLXxF_OXXrFw3qvX3aGuv1gE#.W0cY9oXCf1I.facebook)

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

Articole în reviste științifice

1. Cosniceanu, M., Corobcean, D. Surnames – Between Tradition and Accuracy. In: *Studii și cercetări de onomastică și lexicologie(SCOL) Categoria B - Anul VII, Nr. 1-2 / 2014*, p. 59-63
2. Corobcean, D., Evoluția cercetărilor în terminologia onomastică. In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Umanistice) categoria B*, 2023, nr. 4(174), p. 135-138.

3. Corobcean, D., Gherasim, A. Pragmatica actului denominării revers In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Umanistice) categoria B*, 2025 (în curs de apariție)
4. Corobcean, D. Elemente de onomastică în opera coșeriană . In: *Limba Română nr. 5-6*, anul XXIII, Chișinău, 2013, p. 182-183.

Articole în culegeri științifice

1. Corobcean, D. Pragmatica numelor proprii. In: *Probleme actuale de lingvistică română, in honorem professoris octogenario Anatol Ciobanu*. – Chișinău: CEP USM, 2014, p. 83-88

Teze în culegeri științifice

1. Corobcean, D., Costin, V., Particularități în predarea numelor proprii în limba română aa limbă străină (RLS). In: *Revista De Științe Moldovan Journal Of Health Sciences, Octombrie 2023*, 10(3), ISSN 2345-1467, p. 761
2. Corobcean, D. Definition of family names with the final in -a. In: *Revista de Științe ale Sănătății din Moldova*, 2022, nr. 3 An.1(29), p. 560. ISSN 2345-1467.
3. Corobcean, D. Migrația numelui propriu – eponimele medicale. In: *Congresul consacrat aniversării a 75-a de la fondarea Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”*, 21-23 octombrie 2020, Chișinău. Chișinău: USMF, 2020, p. 746.
0. Corobcean, D. Influența maghiară în antroponimia românească. In: *Lucrările Conferinței internaționale „Interferențe universitare – integrare prin cercetare și inovare”*, USM. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 310-311.
1. Corobcean, D. Raportul dintre numele comune și numele proprii (antroponimele). In: *Conferința Științifică a Masteranzilor și Doctoranzilor „Cercetare și inovare – perspective de evoluție și integrare europeană”*, USM. Chișinău: CEP USM, 2010

ADNOTARE

Corobcean Doina. Numele proprii – structuri și valori semantico-pragmatice.

Teză de doctor în științe filologice, specialitatea 621.05, Chișinău, 2025

Structura tezei: Introducere; trei capitole; concluzii generale și recomandări; bibliografie din 213 titluri; tabele (5), figuri (10) anexe (2). Textul de bază cuprinde 123 de pagini. Rezultatele obținute sunt publicate în 5 lucrări științifice.

Cuvinte și expresii-cheie: nume proprii, onomastică, onomasiologie, antroponime, toponime, nume de familie, prenume, supranume, eponime.

Scopul tezei constă în cercetarea unor aspecte legate de trecerea numelor proprii în nume comune din perspectiva semantico-pragmatică și lexico-gramaticală, precum și sinteza concepțiilor lingvisticii contemporane asupra problemei trecerii numelor proprii în nume comune și invers.

Obiectivele cercetării: determinarea locului antroponimiei în sistemul limbii române; reliefarea aspectelor semantice și pragmatice ale numelor proprii; analiza succintă a principiilor de studiere a numelor proprii; determinarea locului eponimelor în sistemul lexical al limbii române; stabilirea raportului nume propriu – nume comun; prezentarea tipologiei numelor sursă; includerea într-o clasă morfologică a termenilor nou-creați; clasificarea tipologică a eponimelor; analiza semantică a unor eponime conform clasificării după numele sursă; analiza contrastivă a eponimelor științifice vs ocazionale.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în cercetarea din perspectivă triadică a numelor proprii: *complex sonor* (forma), *semnificație* (conținutul) și *referent* (corespondentul său real). Odată cu retransferarea lor din clasa numelor proprii în clasa celor comune, acestea recapătă proprietățile gramaticale inițiale, dar și unele noi, în cazul în care sunt atribuite altei clase morfologice decât cea a substantivului (adjective sau verbe). Relevanța unui astfel de studiu e bazată și pe faptul că se examinează modul de teaurizare a lexemelor ce denumesc noțiuni apărute în perioade mai vechi de formare a limbii și se evocă numele cuiva, al unei diviniități, al unui savant sau al unui cercetător.

Rezultatele obținute reprezintă o contribuție la soluționarea unei probleme științifice importante și constau în determinarea particularităților structurale și lexico-semantice ale numelor proprii; identificarea valorilor semantice și pragmatice a eponimelor, și o tipologizare mai amplă a acestora în funcție de mai multe criterii (etimologic, structural, semantic), orientând valorificarea lor în diverse domenii științifice.

Semnificația teoretică constă în aprofundarea cercetărilor asupra numelor proprii în limba română; sistematizarea valorilor semantice și pragmatice ale numelor proprii, în general, și a eponimelor, în particular; precizarea aspectelor structurale, semantice și pragmatice ale eponimelor în diverse domenii de utilizare (domeniul științelor exacte, social-politic, literar etc.).

Valoarea aplicativă a cercetării. Rezultatele cercetării pot fi valorificate în cadrul cursurilor universitare, pentru precizarea aspectelor legate de onomastica românească, semantică și pragmatică. De asemenea, cercetarea curentă poate servi drept reper pentru studii ulterioare în domeniul onomasticii.

Implementarea rezultatelor științifice rezidă în formularea unor ipoteze pro/ contra relevanței eponimelor în domeniul științific și analiza pragma-semantică a noilor termeni formați din perspectiva aplicabilității acestora în diverse domenii. De asemenea, a fost realizată o analiză complexă a numelor proprii de persoane și a numelor de familie, în special, din perspectivă semantică, pragmatică, etimologică și lexico-gramaticală.

ANNOTATION

Corobcean Doina. Proper names – structures and semantic-pragmatic values.
Doctoral thesis in philological sciences, specialty 621.05, Chisinau, 2025

Structure of the thesis: Introduction; three chapters; general conclusions and recommendations; bibliography of 213 titles; tables (5), figures (10), annexes (2). The basic text comprises 123 pages. The obtained results are published in 5 scientific papers.

Keywords and expressions: proper names, onomastics, onomasiology, anthroponyms, toponyms, surnames, first names, surnames, eponyms.

The purpose of the thesis is to research the problems related to the functionality of proper names, being oriented towards the analysis of the migration processes of names on the common - proper - common axis, revealing the lexical-grammatical and semantic-pragmatic dimensions.

Research objectives: determining the place of anthroponymy in the Romanian language system; highlighting the semantic and pragmatic aspects of proper names; brief analysis of the principles of studying proper names; determining the place of eponyms in the lexical system of the Romanian language; establishing the proper name - common name ratio; presentation of the typology of source names; inclusion in a morphological class of newly created terms; typological classification of eponyms; semantic analysis of some eponyms according to the classification according to the source name; contrastive analysis of scientific vs casual eponyms.

Scientific novelty and originality reside in the research from a triadic perspective of proper nouns: sound complex (form), meaning (content) and referent (its real correspondent). Once they are retransferred from the class of proper nouns to the class of common nouns, they regain their initial grammatical properties, but also some new ones, if they are assigned to a morphological class other than that of nouns (adjectives or verbs). The relevance of such a study is also based on the fact that it examines the way of hoarding lexemes that name notions that appeared in older periods of language formation and evoke the name of someone, a divinity, a scholar or a researcher.

The obtained results represents a contribution to solving an important scientific problem and consists in determining the structural and lexico-semantic particularities of proper names; identifying the semantic and pragmatic values of eponyms, and a broader typology of them according to several criteria (etymological, structural, semantic), guiding their exploitation in various scientific fields.

The theoretical significance consists in deepening the research on proper names in the Romanian language; the systematization of the semantic and pragmatic values of proper names, in general, and of epanyms, in particular; specifying the structural, semantic and pragmatic aspects of eponyms in various fields of use (the field of exact sciences, social-political, literary etc.).

The applied value of the research. The results of the research can be used in university courses, to specify the aspects related to Romanian onomastics, semantics and pragmatics. Also, the current research can serve as a benchmark for further studies in the field of onomastics.

Implementation of scientific results: lies in the formulation of hypotheses for/against the relevance of eponyms in the scientific field and the pragma-semantic analysis of the new terms formed from the perspective of their applicability in various fields. Also, a complex analysis of personal names and family names was carried out, in particular, from a semantic, pragmatic, etymological and lexico-grammatical perspective.

АННОТАЦИЯ

Коробчан Дойна. Имена собственные – структуры и семантико-прагматические значения.

Докторская диссертация по филологическим наукам, специальность 621.05, Кишинев, 2025 г.

Структура диссертации: Введение; три главы; общие выводы и рекомендации; библиография 213 наименований; таблицы (5), рисунки (10), приложения (2). Основной текст состоит из 123 страниц. Полученные результаты опубликованы в 5 научных статьях.

Ключевые слова и выражения: имена собственные, ономастика, ономазиология, антропонимы, топонимы, фамилии, имена, прозвище, эпонимы.

Целью диссертации является исследование проблем, связанных с функциональностью имен собственных, ориентируясь на анализ миграционных процессов имен по оси общее - собственное - общее, раскрывая лексико-грамматическое и семантико-прагматическое измерения.

Задачи исследования: определение места антропонимии в системе румынского языка; выделение семантических и прагматических аспектов имен собственных; краткий анализ принципов изучения имен собственных; определение места эпонимов в лексической системе румынского языка; установление соотношения имени собственного и имени нарицательного; представление типологии названий источников; включение в морфологический класс вновь созданных терминов; типологическая классификация эпонимов; семантический анализ некоторых эпонимов в соответствии с классификацией по имени источника; сравнительный анализ научных и случайных эпонимов.

Научная новизна и оригинальность заключаются в исследовании с триадической точки зрения имен собственных: звуковой комплекс (форма), значение (содержание) и референт (реальный корреспондент). После того, как они переводятся из класса имен собственных в класс имен нарицательных, они восстанавливают свои первоначальные грамматические свойства, но также и некоторые новые, если они отнесены к морфологическому классу, отличному от класса существительных (прилагательных или глаголов). Актуальность такого исследования также основана на том факте, что оно изучает способ накопления лексем, которые называются понятиями, возникшие в более ранние периоды формирования языка и вызывающие имя кого-то, божества, ученого или исследователя.

Полученные результаты представляет собой вклад в решение важной научной проблемы и заключается в определении структурных и лексико-семантических особенностей имен собственных, выявлении семантических и прагматических значений эпонимов и более широкой их типологии по нескольким критериям (этимологическим, структурным, семантическим), определяющей их использование в различных научных областях.

Теоретическая значимость состоит в: углублении исследования имен собственных в румынском языке; систематизация семантического и прагматического значения имен собственных вообще и эпонимов в частности; уточнение структурно-семантических и прагматических аспектов эпонимов в различных сферах употребления.

Практическая ценность исследования. Результаты исследования могут быть использованы в университетских курсах для уточнения аспектов, связанных с румынской ономастикой, семантикой и прагматикой. Также данное исследование может служить ориентиром для дальнейших исследований в области ономастики.

Внедрение научных результатов заключается в формулировании гипотез за/против релевантности эпонимов в научной сфере и прагма-семантическом анализе образованных новых терминов с точки зрения их применимости в различных областях. Также был проведен комплексный анализ личных имен и фамилий, в частности, с семантической, прагматической, этимологической и лексико-грамматической точек зрения.

COROBCEAN DOINA

NUME PROPRII – STRUCTURI ȘI VALORI SEMANTICO-PRAGMATICE

Specialitatea 621.05 Semiotică; semantică; pragmatică (limba română)

Rezumatul tezei de doctor în filologie

Aprobat spre tipar: 26.05.2025	Formatul hârtiei 60x84 1/16
Hârtie offset. Tipar offset	Tiraj 50 ex.
Coli de tipar: 2,1	Comanda nr. 64 /25

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
Str. Alexei Mateevici, 60, Chișinău, MD-2009